

SEXUÁLNÍ ORIENTACE JAKO PŘÍČINA SPOLEČENSKÉ DISKRIMINACE

Lucie Kováčová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie KOVÁČOVÁ**
Osobní číslo: **H118135**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sexuální orientace jako příčina společenské diskriminace**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím práce bude práce zaměřena:

- na zákon o registrovaném partnerství 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství
 - na registrované partnerství v ČR a ostatních evropských zemích
 - na historii homosexuality
 - na homosexualitu a názory současné společnosti na ni (nemoc nebo úchylnka?)
- Součástí práce bude drobný sociologický výzkum mezi lidmi homosexuálně i heterosexuálně orientovanými.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Zákon 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství

Fanel, J. Gay historie. Praha: Dauphin, 2005.

Janošová, P. Homosexualita v názorech současné společnosti. Praha: Karolinum, 2009.

Putna, M. C. Homosexualita v dějinách české kultury. Praha: Academia, 2011.

Scott, J. R. W. Homosexuální partnerství?. Londýn: Návrat domů, 2009.

Zákon o rodině, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o registrivaném partnerství, Praha: C. H. Beck, 2009.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková**

Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

LUCIE KOVAČOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 16. 3. 2012

Lucie Kovačová

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRACT

Bakalářská práce „Sexuální orientace jako příčina společenské diskriminace“ je rozdělena do dvou částí. První teoretická část vymezuje pojmy jako je homosexualita, bisexualita či transsexualita, dále poskytuje informace o právní úpravě osob stejného pohlaví a právech transsexuálů. Zabývá se také vztahy a názory veřejnosti vůči LGBT menšině. V praktické části jsou prezentovány osobní názory, zkušenosti, postoje či postřehy na danou problematiku homosexuálními osobami.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sexuální orientace, diskriminace, pohlaví, společnost, menšina

ABSTRACT

Thesis „Sexual orientation as a cause of social discriminations is divided into two parts. The theoretical part defines concepts such as homosexuality, bisexuality and transsexuality. Also provides informations on legislation of same-sex and transgender rights. It also deals with realations and public opinions against LGBT minority. In the practical part are presented personal views, experiences, attitudes and perceptions on the issue homosexual people.

KEY WORDS

Sexual orientation, discrimination, sex, community, minority

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc a kladný přístup, který mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za morální podporu, které si nesmírně vážím.

“Je třeba, aby tu byl někdo, komu bude skutečně záležet na tom, že být gay nebo lesba by nemělo znamenat být jiný, divný, deviantní, úchylný, ale normální! Aby se ti kluci a holky tamhle někde na Jesenicku nemuseli ve škole bát být sami sebou a měli právo na stejnou lásku jako kdokoli jiný.” (Zdeněk Sloboda, člen PROUDU, sociolog a vysokoškolský pedagog)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SEXUÁLNÍ ORIENTACE	11
1.1 Homosexualita	12
1.2 Transsexualita	15
1.3 Bisexualita.....	19
1.4 Dílčí závěr	21
2 POLITICKO-LEGISLATIVNÍ ROVINA	23
2.1 Diskriminace na základě sexuální orientace	23
2.2 Právní úprava soužití osob stejného pohlaví.....	26
2.3 Transsexualita a právo	30
2.4 Dílčí závěr	34
3 SEXUÁLNÍ ORIENTACE A SPOLEČNOST	35
3.1 Homofobie	36
3.2 Sexuální orientace a masmédia.....	39
3.3 Církev a homosexualita.....	42
3.4 LGBT senioři	43
3.5 LGBT organizace v České republice	44
3.6 Dílčí závěr	45
II. PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 VÝZKUM	46
4.1 Kvalitativní výzkum.....	46
4.2 Výzkumný cíl.....	47
4.3 Rozhovory.....	48
4.4 Dílčí závěr	52

ZÁVĚR.....	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Každý z nás má jistě představu o svém ideálním partnerovi, o tom, jak by měl vypadat, chovat se, jaké by měl mít zájmy a spoustu dalších, pro nás, důležitých věcí. Tyto představy máme většinou již v dětství. Během našeho života se však mění, a to díky našim zkušenostem a také s přibývajícím věkem, kdy si postupem času uvědomujeme svoje priority, hodnoty, tedy to, co si skutečně pod pojmem vztah představujeme. V naší společnosti je ideálním prototypem mileneckého páru muž a žena. Denně tak na ulici můžeme potkávat zamilované páry držící se za ruce, na internetových seznamkách nás nepřekvapí nadpis stylu: „Ona hledá jeho“ a v romantických filmech ve chvílce závěrečného happyendu, kdy muž žádá ženu svých snů o ruku, si často představujeme sebe místo hlavních hrdinů. Jednoduše řečeno, vztah muže a ženy je pro nás zcela přirozenou věcí.

V České republice, v souvislosti s jinak než většinovou sexuální orientací, tedy heterosexuální, přetrvává i nadále řada stereotypních názorů a předsudků. Lesbická, gay, bisexuální a transgender menšina se tak setkává s různými projevy homofobního chování. Homofobním chováním rozumíme nepřátelské, odmítající či zesměšňující chování vůči těmto lidem nebo k lidem, u nichž je jiná, než heterosexuální orientace předpokládána.

Jeden z hlavních důvodů, proč mě právě toto téma tolik zaujalo, byl díky mé dobré kamarádce, která je lesba a momentálně žije s přítelkyní. Z jejího vyprávění vím, že ne všechny páry jinak než heterosexuálně orientované jsou naší společností akceptovány kladně. Abych pravdu řekla, nikdy jsem se o homosexualitu, registrované partnerství a věci s tímto spojené nezajímala, zvláště ne po právní stránce. Rozhodla jsem se tedy, že se do toho pustím.

Za hlavní cíl mé bakalářské práce pokládám seznámení čtenářů s danou problematikou, která je do jisté míry stále neprobádaným tématem. Přesvědčila jsem se, že česky psané literatury je na našem knižním trhu opravdu velice málo, zejména vědecké a vzdělávací. To je pravděpodobně i jeden z důvodů, se kterým souvisí značná neinformovanost naší společnosti, projevující se v podobě různých předsudků, zavržením, a tím i diskriminací.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol, z toho tři jsou teoretické, jedna praktická. V první kapitole: „Sexuální orientace“ se zabývám tím, co to vlastně samotná sexuální orientace je. Vymezila jsem zde také pojmy jako je homosexualita, bisexualita či transsexualita. Ve druhé kapitole: „Politicko-legislativní rovina“ píš o právní úpravě soužití osob stejného pohlaví či transsexualitě a právu. V poslední teoretické kapitole: „Sexuální orientace a společnost“ jsem se zaměřila na vztahy společnosti vůči sexuální orientaci, věnuji se zde homofobii, homosexualitě a médiím, názorům církve, LGBT seniorům a LGBT organizacím. Výzkumné šetření má charakter kvalitativního výzkumu. Ve výzkumné části jsou prezentovány názory, postoje, osobní zkušenosti šesti homosexuálními osobami, konkrétně dvěma lesbickými páry a dvěma lesbickými single ženami. Hlavním výzkumným cílem je opětovné přiblížení dané problematiky z úhlu pohledu samotných homosexuálních osob. Data byly získána prostřednictvím rozhovorů, prezentována jsou v podobě textu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SEXUÁLNÍ ORIENTACE

Sexuální orientace je trvalou a neměnnou charakteristikou každého člověka. Říká, že při volbě erotického partnera a citové náklonnosti upřednostňujeme buď muže, nebo ženu. Neznamená to však, že umíme sexuální orientaci přesným způsobem určit, stanovit či změřit. Sebepoznání je jediným prostředkem pro její stanovení.¹ Někteří současní autoři a autorky posouvají pojetí sexuální orientace ještě o kousek dále. Uvádějí, že jestliže dokážeme akceptovat přirozenou změnu naší osobní identity, která se v průběhu života může měnit, je dobré připustit i možnou změnu identity sexuální. V určitém období během našeho života se můžeme cítit a chovat převážně heterosexuálně, v jiném období může naše sexuální identita směřovat více k homosexualitě, resp. bisexualitě.²

Existence kategorie sexuální orientace je dnes důležitá zejména z toho důvodu, že umožňuje poukázat na fakt, že lidé jsou diskriminováni jen na základě odlišných intimních vztahů a identity.

Pro práci s následujícím textem považuji za užitečné definovat tyto pojmy: heterosexualita, homosexualita, bisexualita a transsexualita. „*Heterosexualita označuje sexuální orientaci nasměřovanou k lidem opačného pohlaví. Homosexualita označuje sexuální orientaci nasměřovanou k lidem stejného pohlaví. Bisexualita označuje sexuální orientaci nasměřovanou k lidem obojího pohlaví.*“³ „*Transsexualita je úplná porucha pohlavní identity, projevující se odmítáním vlastního pohlaví, úplným ztotožněním se s pohlavím opačným a touhou tento stav změnit.*“⁴ Mluvíme-li hromadně o gayích, lesbách, bisexuálech a transsexuálech, používáme zkratku LGBT, např. LGBT menšina.

¹ Procházka, I. Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, s. 1.

² Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditel'ná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s.18 – 19.

³ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditel'ná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 22.

⁴ Procházka, I. Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, s. 26.

1.1 Homosexualita

Velice tolerantně se stavěl k homosexualitě starověk, kde heterosexuální a homosexuální styky byly ve společnosti považovány za rovnocenné. Ve starověkém Řecku byly ženy izolované od mužů, žily v oddělených částech domů a měly zákaz vstupu na většinu náboženských obřadů. Pojem lesbická láska, se kterým se dnes můžeme setkat je odvozený od řeckého ostrova Lesbos, kde poetka Sappfó vyučovala a vychovávala děvčata. Ve svých verších jim často vyznávala lásku.⁵ Sappfó byla vůbec první ženou, která se veřejně přiznala ke své lásce k jiné ženě.⁶

Ve středověku, kdy velký vliv na společnost měla církev, byla homosexualita považována za hřích. V roce 1353 za vlády Karla IV. byl vydán Karolínský trestní kodex, který postihoval pohlavní styk mezi osobami stejného pohlaví smrtí. Tento trest platil až do roku 1787, zrušil ho až za své vlády Josef II.⁷

V nacisticky ovládané Evropě byly osoby podezřelé z homosexuality systematicky pronásledovány a vězněny v koncentračních táborech, kde byli označováni růžovým trojúhelníkem a patřili mezi nejnižší „vrstvy“ vězňů. Podmětem systematického vyhlazování této komunity byl rozkaz Heinricha Himmlera, kterým na podzim roku 1934 bylo zahájeno sepisování růžových seznamů, tzv. rosa listen. Tyto listy sloužily k evidenci homosexuálů. Většina z nich válku nepřežila. Přeživší se většinou nedočkali žádného odškodnění.⁸

V roce 1869 maďarský lékař Károly Maria Benkert poprvé použil termín homosexuál. Dle něj to bylo označení pro jednotlivce, kterého přitahují osoby stejného pohlaví. Prosazoval názor, že je to vrozená charakteristika, kterou disponuje určitá skupina lidí. Do té doby se pro označení homosexuálního chování používala slova jako sodomia, což bylo velmi silně moralistické a odsuzující. Právě Benkert spolu s dalšími

⁵ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 26.

⁶ Brzek, A., Pondělíčková-Mašlová, J. Třetí pohlaví? Sciencia Medica: Praha, 1992, s. 87.

⁷ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 28.

⁸ <http://www.translide.cz/ruzovy-trojuhelnik?a=srch>, 10. 2. 2013.

lékaři svými tvrzeními, že přitažlivost ke stejnému pohlaví je vrozená, charakteristika vytvořili osobitou skupinu lidí – homosexuály.⁹

Sexuální orientace se objevuje jako stálá sexuální preference v kontextech právních, medicínských, psychologických i obecně sociálních od 19. století. Vznikají spolky, které se homosexualitou zabývají, do popředí jejich zájmu se dostává odstranění trestnosti homosexuality, později také usilují o ukončení patologizace a diskriminace homosexuálních lidí. První takovou organizaci vedl jeden z moderních zakladatelů sexuologie Magnus Hirschfeld. Jednalo se o německý Wissenschaftlich-humanitäre Komitee z roku 1897.¹⁰

Do veřejného prostoru se dostává homosexualita i v českých zemích. Během republiky vycházel časopis Hlas sexuální menšiny, dále na něj navazující Nový hlas. Avšak podle § 129 trestního zákoníku z roku 1852 zůstává i nadále homosexuální chování trestné.¹¹

Dlouhou dobu byla homosexualita považována za patologickou kategorii, lékaři se snažili všemožnými způsoby o její „vyléčení“. Při experimentování používali nejrůznější postupy, např. hypnózu, lobotomii, psychoterapii, kastraci, elektrošoky nebo netestované léky. Někteří lékaři se ji pokoušeli léčit abreaktivní terapií, tzn. podáváním LSD. Mysleli si, že vzniká díky nepříjemným zážitkům z dětství. Účelem léčby bylo vyvolat stav, ve kterém se měly ztratit tyto nepříjemné zážitky z dětství a tím mělo dojít k zamezení jejich následků v současném životě. Všechny výše uvedené postupy léčby potvrdily, že změna z homosexuální na heterosexuální orientaci není možná.¹² V roce 1973 už nebyla homosexualita uvedena jako mentální porucha v Diagnostickém a statistickém manuálu, který vydala Americká psychiatrická asociace. Od roku 1991 není Světovou zdravotnickou organizací homosexualita považována za diagnózu.

⁹ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 24.

¹⁰ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 12.

¹¹ Fanel, J. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 55.

¹² Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 31.

Dosud není jasné, proč je několik procent lidí v každé lidské společnosti eroticky přitahováno stejným pohlavím. Existuje několik teorií. Jednou z nich je teorie o genetických průzkumech. Tyto průzkumy zjistily, že častější výskyt gayů najdeme v rodinách matek homosexuálních synů. Také dvojčata, jejichž dědičný základ je stejný, se častěji shodují ve svém erotickém zaměření než dvojčata dvojvaječná. Vědci objevili i tzv. gen homosexuality na pohlavním chromozomu X, který vysvětluje některé z případů homosexuality u mužů.¹³

Vznik homosexuální orientace je zřejmě multifaktoriální. Velkou pravděpodobností je uplatnění činitelů genetických, vlivů v době utváření sexuálních center mezimozku a také psychogenních vlivů ze sociálního prostředí prvních let života. Vše nasvědčuje tomu, že homosexualitě nelze nikoho ani naučit, ani odnaučit.¹⁴

V knize pana Brezka jsem narazila také na následující rozdělení homosexuálního zaměření. Dospělého homosexuálního muže zaměřeného na dospělé muže nazýváme androfilním homosexuálem. Dospělou homosexuální ženu pak gynekofilní homosexuální ženou. Při zaměření na dospívající, již ne děti, ale také ještě ne zcela dospělé, se jedná o efebofilního homosexuála a o korofilní homosexuální ženu.¹⁵

Další věc, která mě zaujala byla, že v případě chlapeckého chování u dívek a opačně odborníci hovoří o tzv. gender dysforii, česky bychom řekli nespokojenost se svým pohlavím. „*Takoví kluci se anglicky nazývají sissy boys a dívky tomboys.*“¹⁶

Nepřátelské postoje mnoha lidí k homosexuálům nezmizely ani poté, co došlo k odrestnění homosexuálního chování. Tento odsuzující postoj okolí přijímají často za svůj i děti a dospívající, u kterých se v období dospívání sexuální orientace manifestuje. Mívají mnohdy celoživotní potíže přijmout sebe sama jako plnohodnotného člověka. Tento proces přijetí sebe sama jako osoby homosexuálně

¹³ Procházka, I. Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, s. 7.

¹⁴ Brzek, A. Sexuologie pro právníky. Praha: Karolinum, 1999, s. 45.

¹⁵ Brzek, A. Sexuologie pro právníky. Praha: Karolinum, 1999, s. 46.

¹⁶ Procházka, I. Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, s. 19.

orientované se nazývá coming out.¹⁷ Tématem coming outu se budu zabývat v kapitole číslo 3.

1.2 Transsexualita

V úvodu se nejprve zaměřím na pojem pohlavní identita. Jako základní pohlaví je bráno pohlaví genetické, které je dáno u člověka pohlavními chromozomy. U savců, tedy i u člověka, to znamená přítomnost chromozomů X a Y pohlaví samčí a přítomnost XX pohlaví samičí. Na těchto chromozomech jsou geny, které rozhodují již v rané fázi embryonálního vývoje o formování pohlavních žláz (varlat u mužů a vaječníků u žen).¹⁸

Pohlavní rolí nazýváme zevní projevy pohlavní identity. Termín pohlavní role byl použit Johnem Moneyem v roce 1955. Při jejím formování se vedle biologických a psychogenních aspektů uplatňuje i vliv rodičů. Způsob, jak se k dítěti chová jeho nejbližší okolí od dětství, buď přispívá ke každodennímu potvrzování jeho pohlavní identity, nebo může prohlubovat konflikt v budoucnosti v této oblasti.¹⁹

V češtině se v souvislosti mezi muži a ženami hovoří o pohlavní identitě. V angličtině existuje odlišné označení pro rod (gender) a pro pohlaví (sex). Pro komplikované poruchy pohlavní identity, případně jejich souhrn, se tak někdy užívá název gender dysforia nebo transenderismus. Gender dysforii můžeme popsat jako pocit subjektivně vnímané nepohody, která souvisí s neshodou mezi pohlavní identitou a svou pohlavní rolí a biologickým pohlavím. Transsexualita je nejvýraznější formou gender dysforie.²⁰

První zprávy o chování, které připomíná poruchy pohlavní identity, jsou známy již z antiky. Herodotem tak byla popsána choroba u Skythů, národa obývajícího severní pobřeží Černého moře. Někteří muži se oblékali do ženských šatů, zastávali ženské

¹⁷ Brzek, A. *Sexuologie pro právníky*. Praha: Karolinum, 1999, s. 47, 48.

¹⁸ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, s. 13.

¹⁹ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, s. 13-14.

²⁰ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, s. 14.

práce a vyznačovali se tak ženským chováním a charakterem. Většinou vystupovali v roli kněžek.²¹

Johanka z Arcu je snad nejznámějším příkladem pravděpodobného transsexuálního chování z dob středověku. Příběh z 9. století o papežce Janě, která byla odmítána katolickou církví, popisuje, že žena se převlékala za muže a jako Ioannes Anglicus získala nejvyšší církevní hodnost. Ve Francii bylo chování podobné transsexualitě popsáno u bratra Jindřicha III. V 18. století se naopak velšší rebelové oblékali do ženských šatů a oslovovali se jako sestry.²² Řada indiánských kmenů dokonce takové chování nejen tolerovala, ale tito lidé měli často značnou moc jako šamani a mohli uzavírat manželství s osobou stejného tělesného pohlaví.

Baltimorský lékař Howard v roce 1897 zveřejnil případ muže, který odpovídal popisu dnešních transsexuálů. Termín „transsexuální“ uvedl v roce 1923 Hirschfeld a poprvé byl použit v roce 1949 Cauldwellem. V roce 1926 Müsham a v roce 1931 Abraham hovořili o případu pacienta, který jako první podstoupil chirurgický zákrok vedoucí ke změně pohlaví. Hamburgerova kazuistika z roku 1953 je brána jako první případ kompletní přeměny pohlaví.²³

Termín transsexualismus zpopularizoval v 50. a 60. letech Harry Benjamin, právě Benjamin je považován za „otce transsexualismu“. Poruchám pohlavní identity se věnoval 30 let svého profesionálního života, to znamená od roku 1948 až do roku 1978.²⁴

Dostávám se k definici transsexualismu. Definic je mnoho, vybrala jsem pouze některé. *„Dle Meyera existují čtyři základní charakteristiky, které musí pacient vykazovat, aby mohla být diagnostikována transsexualita:*

- *pocit nevhodnosti nebo nepřiměřenosti anatomicky dané pohlavní role,*

²¹ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 14.

²² Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 14–15.

²³ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 15.

²⁴ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 15.

- *víra, že změna role povede ke zlepšení,*
- *výběr sexuálních partnerů téhož anatomického pohlaví a chápání sama sebe jako heterosexuála,*
- *touha po chirurgické změně pohlaví.*²⁵

Brzek a Šípová říkají, že diagnóza transsexuality se zakládá na zjištění, že se klient od dětství identifikoval s opačným pohlavím a podle toho se také choval. Transsexualitu podle oficiálně platné Mezinárodní klasifikace nemocí (ICD 10) vedenou pod diagnózou F64.0 lze definovat jako stav jedince, který si přeje žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví. Obvyklý je pocit nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo pocit jeho nevhodnosti a přání hormonálního léčení a chirurgického zásahu, aby tělo klienta odpovídalo, je-li to možné, preferovanému pohlaví. Transsexuální identita by měla trvat nejméně dva roky, nesmí být projevem duševní poruchy, např. schizofrenie, nesmí být také sdružena s intersexuální, genetickou nebo chromozomální abnormalitou.²⁶

Za důležité považuji také vysvětlení pojmu transsexualita „male to female“, zkráceno MtF, můžeme ji vysvětlit jako transsexualitu biologických mužů, kteří se cítí a jednají jako ženy. Dále pojem transsexualita „female to male“, zkráceno FtM, kde se jedná o transsexualitu biologických žen, které se cítí a jednají jako muži.²⁷

Transsexualismus a přeměna pohlaví není ve všech zemích světa stejně kladně akceptována. Podle amerického trestního zákona mohlo být převlékání se do šatů opačného pohlaví hodnoceno jako podvod. Některé země považují provádění přeměny pohlaví za neetický lékařský zákrok a jejich transsexuální občané vyhledávají liberálnější státy, které zákrok umožní, např. Holandsko nebo Singapur. Evropská unie nabízí širokou variabilitu postojů k řešení transsexualismu. Francie dlouhá léta vzdorovala snahám transsexuálních jedinců o dosažení právní změny pohlaví po provedení přeměny, až v roce 1992 v precedenčních případech rozhodl ve prospěch transsexuálů Evropský soud. Ve Velké Británii právní změna po přeměně pohlaví ani

²⁵ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 16.

²⁶ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 16.

²⁷ Procházka, I. Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, s. 26.

změna jména není dosud možná. Německo nabízí transsexuálním lidem tzv. malé řešení, což představuje pouze změnu jména a hormonální terapii bez provedení operačních změn a tzv. velké řešení, kde se jedná o kompletní přeměnu pohlaví včetně právní změny.²⁸

Různé přístupy jsou také ze strany pojišťoven. V USA některé pojišťovny neproplácejí výkony související s přeměnou pohlaví, v Británii si klienti musí hradit hormonální terapii, v Rakousku částečně psychoterapii, která je podmínkou pro pokračování přeměny pohlaví. Plně hrazena je přeměna pohlaví v Holandsku.²⁹

Jestliže se transsexuální žena nebo muž rozhodne k přeměně pohlaví, probíhá tato změna podle určitých pravidel. Základní model užívaný v minulosti v naší republice byl vytvořen v Sexuologickém ústavu v Praze, byl ve své době liberálním a revolučním činem, který měl vliv na upevnění postavení české sexuologické školy v celosvětovém měřítku. V současné době probíhá přeměna pohlaví podle modelu, který lze rozdělit do následujících fází: diagnostika, rozhodovací proces, RLT, RLE (Real Life Test, Real Life Experience), hormonální terapie, operativní zákroky a pooperační období.³⁰

Podkapitolu bych zakončila myslím si, že velmi zajímavou věcí a tou je transsexualita a vězeňství. Co se týče změny pohlaví člověka mezi obviněním a odsouzením nebo termínem nástupu výkonu trestu, popřípadě v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, je dobré zdůraznit, že se nejedná o potřebu akutního neodkladného zákroku v situaci ohrožující život. Jestliže by k takových akutním případům došlo, o propuštění z vazby nebo o odkladu nástupu výkonu trestu by rozhodoval soud po zvážení všech okolností a posouzení konkrétního případu. Z tohoto důvodu se po dobu vazby nebo výkonu trestu takové operativní zákroky zásadně neprovádějí. Úřední změna pohlaví je vykonána až po dokončení operativní změny pohlaví, tito lidé jsou

²⁸ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, s. 18.

²⁹ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, s. 18.

³⁰ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, s. 77.

tedy zařazení do vazby nebo výkonu trestu podle dosud úředně platného původního pohlaví a to zcela v souladu s platnými zákony.³¹

1.3 Bisexualita

O bisexualitě lze mluvit v případě, že člověka do jisté míry přitahují osoby jednoho i druhého pohlaví. Není přitom podstatné, zda tento jedinec žije v aktuálním vztahu s mužem nebo ženou a nebo je bez partnerky, partnera.³²

Specifickým problémem je otázka existence bisexuality jako svébytné sexuální orientace. V porovnání s homosexualitou, pojem bisexualita je mnohem méně objasněn. Na začátku 20. století se pod vlivem Havelocka Ellise a Sigmunda Freuda stala bisexualita synonymem pro androgynii, tzn. oboupohlavnost, která měla být primárním psychickým stavem člověka. Následně byla tímto termínem označována erotická a sexuální přitažlivost k lidem obou biologických pohlaví.³³

Z některých dostupných výzkumů vyplývá, že bisexualita je mnohem častější u žen, objevuje se názor, že v pravém slova smyslu se vyskytuje pouze u žen.³⁴ V jiném zdroji autor uvádí, že ženy se považují za bisexuály mnohem častěji než muži, je to dáno rozdíly v sexualitě, která je u mužů více biologicky podmíněná, kdežto u žen mají silnější váhu faktory psychické a vztahové. Jinými slovy můžeme říci, že ženská sexualita je mnohem plastičtější a obtížněji rozpoznatelná.³⁵

Pohledy na bisexualitu z odborného hlediska jsou velice různé. Mezi sexuology panuje spor, zda bisexualita vůbec existuje. Může se jeden člověk střídavě zamilovávat do mužů i do žen? Odborníci si jsou na jedné straně jisti, že ano, ti, co jsou opačného názoru zastávají názor, že bisexuálně se chovající jedinci jsou bez výjimky ego-dytonní,

³¹ <http://www.vscr.cz/veznice-kurim-46/vykon-vezenstvi-217/transsexualove-v-ceskych-veznicich>, 10. 2. 2013.

³² Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditel'ná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 17.

³³ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 8.

³⁴ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 8.

³⁵ Procházka, I. Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, s. 9.

tedy se svou sexualitou nesmíření, homosexuálové.³⁶ Sigmund Freud tvrdí, že člověk v raných stádiích svého vývoje prochází obdobím hermafroditismu. Z toho vyvozuje, že přitažlivost k oběma pohlavím je možná.³⁷ Další autor, významná postava moderní sexuologie, Alfred Kinsey říká, že existuje v podstatě plynulý přechod od heterosexuality k homosexualitě a každý z nás se nachází někde mezi oběma kraji. Když to shrneme, dojdeme k závěru, že jeho myšlenkou pravděpodobně chtěl říci, že většina lidí jsou do jisté míry bisexuálové, jen svoji bisexualitu nevyjadřují svým chováním.³⁸

Názory se také velice různí při pohledu na bisexualitu jako na samostatnou skupinu lidí. Čeští sexuologové Brzek a Pondělíčková-Mašlová vyslovili díky svým mnohaletým klinickým zkušenostem přesvědčení, že takových případů je jen velmi málo, domnívají se, že i bisexuálně cítící lidé nejsou obvykle v jednom období přitahování oběma pohlavími. Stejně jako někteří zahraniční autoři pak poukazují na fakt, že bisexualita je jen jednou z přechodných vývojových fází, která je po čase vystřídána příklonem k jedné ze dvou sexuálních orientací.³⁹

Je nutné říci, že k popírání existence bisexuálně orientovaných lidí přispěla ve velké míře i řada aktivistů gay a lesbických organizací, podle nichž bisexuální lidé jsou produktem systému útlaku homosexuálních lidí.⁴⁰

Většina bisexuálních žen je zapojena do lesbického hnutí, přičemž nemají potřebu zdůrazňovat svoji odlišnost. To samé se děje v případě hnutí gay mužů. Tato malá viditelnost bisexuálních lidí umožňuje, že se mohou snadněji než gayové a lesby skrýt v heterosexuální majoritě. V České republice je pak téměř nemožné mluvit o existenci nějaké bisexuální komunity. Je pravdou, že v lesbických organizacích se pohybuje

³⁶ <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=9800>, 11. 2. 2013.

³⁷ <http://www.sexualne.cz/novinky/bisexualita-jako-trend-nebo-opravdova-sexualni-orientace-464>, 11. 2. 2013.

³⁸ <http://www.sexualne.cz/novinky/bisexualita-jako-trend-nebo-opravdova-sexualni-orientace-464>, 11. 2. 2013.

³⁹ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 9.

⁴⁰ Witt, L., Thomas, S., Marous, F. Out in all directions: A treasury of gay and Lesbian America. New York: Warner Books, 1995, s. 404, 405.

množství bisexuálních žen, nikdy však nevznikla specializovaná organizace, která by tyto bisexuální ženy či muže sdružovala.⁴¹

V souvislosti s bisexualitou se nabízí také otázka, zda se nejedná pouze o image, trend, něco, co je jednoduše řečeno in. Tento názor zastává MUDr. Ondřej Trojan, který si myslí, že se jedná o určitý trend rozvíjející se z velké části v posledních deseti letech, kdy v civilizovaných a modernějších společnostech je inteligentnější částí populace homosexualita přijímána bez negativních emocí. Dodává také: „*Za svou dobu praxe jsem však nepotkal člověka, který by skutečně splňoval kritéria bisexuality.*“ Mnoho lidí má a často opakovaně vyhledává zkušenosti s jedním i druhým pohlavím. V anglofonních oblastech se užívá označení „bicurious“, což znamená něco jako zvědavý na bisexuální prožitky. Je možné, že to je přesně motivace mnohých takzvaných bisexuálů.⁴²

Pro časopis Psychologie Dnes uvedla Jaroslava Pondělíčková-Mašlová zkušenosti s bisexuály ze své praxe v Sexuologickém ústavu: „*Skutečné bisexuály jsem poznala pouze tři.*“ Dle jejich výpovědi je přitahovaly vždy atraktivní typické ženy, či atraktivní typičtí muži. Ovšem usuzovat z jednání tří mužů je problematické. Američtí výzkumní pracovníci v oblasti sexuologie Masters a Johnsonová došli v podstatě k podobnému závěru. Při sexuálním výběru bisexuálů, se kterými se setkali nerozhodovalo pohlaví, ale atraktivita osoby, nejen jejího vzhledu, ale i způsobu chování a vyjadřování.⁴³

1.4 Dílčí závěr

Neexistuje lékařské vyšetření, které by nám pomohlo říci jednoznačně, jaká je naše orientace. Rozhodující a podstatné je naše vlastní sebepoznání, uvědomění si a pochopení svých erotických fantazií, snů nebo citových tužeb a zamilování. Také dlouhodobý vztah s partnerem či partnerkou může pomoci k rozeznání sexuální orientace. Během něhož porozumíme, zda jsme si vybrali správně nebo špatně. Dokud si nejsme jisti sami sebou, neměli bychom se pouštět do ukvapených rozhodnutí.

⁴¹ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 9.

⁴² <http://www.sexualne.cz/novinky/bisexualita-jako-trend-nebo-opravdova-sexualni-orientace-464>, 11. 2. 2013.

⁴³ <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=9800>, 11. 2. 2013.

Pomoci nám může také lékař nebo psycholog, pouhým pohovorem. Dalšími možnostmi, které je možné využít, jsou psychologické testy a tzv. falometrické vyšetření, při němž se hodnotí velikost reakcí na sexuální objekty. Vždy se jedná pouze o pomocná vyšetření, která mají přispět ke správnému sebepoznání.⁴⁴

⁴⁴ Procházka, I. Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, s. 8-9.

2 POLITICKO-LEGISLATIVNÍ ROVINA

Jak je psáno v Listině základních práv a svobod: „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i právech. Základní práva a svobody jsou nesezdatelné, nescizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“⁴⁵ V případě sexuální orientace tomu tak vždy není a osoby jinak než heterosexuálně orientované bývají často obětmi diskriminace právě na základě jejich „odlišnosti“.

Hlavním cílem se tak stává zejména úsilí předcházet různým formám porušování práv lidí a tím následné vytvoření takových životních podmínek, kde mohou být tato práva všemi respektována a garantována. Neméně důležitým úkolem je také aktivní zvyšování právního vědomí lidí, jejich vzdělávání v oblasti lidských práv, zlepšování a dostatečná informovanost o formách existující diskriminace. Dalším krokem je i aktivní výchova k toleranci různých typů odlišnosti.⁴⁶

Avšak je nutné říct, že účelem není, aby sexuální orientace měla nějaké speciální postavení nebo výhody. Cílem je dosažení toho, aby jí byl zabezpečen stejný status v rámci lidských práv, jako má rasa, pohlaví nebo náboženství. Poukázat na ten typ lidí, kteří jsou pro svou odlišnou sexuální orientaci vystaveni různým formám diskriminace a zabezpečit jim stejná práva, jaké mají lidé, kteří čelí jiným, již státem uznaným typům diskriminace.⁴⁷

2.1 Diskriminace na základě sexuální orientace

Nejprve něco málo k samotnému pojmu diskriminace. Diskriminaci lze chápat jako rozdílné zacházení se dvěma osobami či situacemi, pokud mezi nimi není žádný výrazný rozdíl, dále také hodnocení situací stejným způsobem, které jsou odlišné.⁴⁸ Rozlišujeme diskriminaci přímou a nepřímou. „*K přímé diskriminaci dochází, pokud se s jednou osobou zachází, zacházelo nebo by se zacházelo méně příznivým způsobem než*

⁴⁵ <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, 12. 2. 2013.

⁴⁶ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 21.

⁴⁷ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 22.

⁴⁸ Evropská komise. Příručka pro boj proti diskriminace: Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství: 2006, s. 14.

s jinou ve srovnatelné situaci z kteréhokoliv důvodu, na jehož základě je diskriminace zakázána.“ K nepřímé diskriminaci dochází v případě, pokud navenek neutrálně působící předpis, kritérium nebo zvyklost postaví osoby, které patří ke chráněné skupině, do specificky nevýhodného postavení v porovnání s jinými osobami. To vše za předpokladu, že daný předpis, kritérium nebo zvyklost nejsou legitimně objektivně odůvodněné a prostředky, díky nimž má dojít k dosažení tohoto cíle, nejsou přiměřené a nezbytné.⁴⁹

V českém právním řádu je právní úprava zákazu diskriminace značně roztržštěná a nesourodá, míra ochrany před diskriminací tudíž závisí především na tom, v jaké oblasti života a z jakého důvodu k diskriminaci došlo.⁵⁰

Československým a českým zákonodárstvím byla odstraněna trestnost homosexuálních styků již v roce 1961.⁵¹ V roce 1990 došlo k odstranění diskriminačního ustanovení § 244 trestního zákona, který hovořil o zákazu pohlavního styku s osobou stejného pohlaví mladší 18 let, u osob opačného pohlaví byla věková hranice a platí dosud 15 let. Došlo také ke zrušení často zneužívaného ustanovení, které trestalo vzbuzení veřejného pohoršení homosexuálním chováním.⁵²

Na ústavní úrovni je zákaz diskriminace obsažen v článku 3 odstavec 1 Listiny základních práv a svobod, ve kterém je zakotven rovný přístup k řadě práv bez diskriminace z mnoha přesně stanovených důvodů nebo i jiného postavení. Výše zmíněný článek Listiny vychází z článku 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která je pro ČR závazná a podle níž rozhoduje Evropský soud pro lidská práva. Diskriminace na základě sexuální orientace je výslovně zakázána také v právu Evropské unie, v článku 13 Smlouvy o založení ES ve znění Amsterodamské smlouvy z roku 1997.⁵³

⁴⁹ Evropská komise. Příručka pro boj proti diskriminace: Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 14, 15.

⁵⁰ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 18.

⁵¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁵² Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 20.

⁵³ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 18.

V České republice je rovné zacházení se všemi lidmi, a to bez ohledu na jejich homosexuální, bisexuální či transsexuální zaměření ošetřeno obecněji zaměřenými zákony, zejména antidiskriminačním zákonem č. 198/2009.⁵⁴

V naší zemi bychom těžko hledali oficiální i neoficiální statistiky, které by evidovaly útoky z nenávisti, tzv. hate crimes motivované sexuální orientací oběti. Neexistence těchto neoficiálních statistik je vysvětlena tím, že český trestní zákoník nezná speciální skutkovou podstatu trestných činů motivovaných nenávistí k sexuálním menšinám. Z tohoto důvodu tyto trestné činy nejsou samostatně evidovány, nýbrž jsou statisticky zahrnuty do jiných trestných činů, z nichž však nelze vyčíst, zda byl útok motivován sexuální orientací oběti. V žádném případě to ale neznamena, že by k takovýmto činům nedocházelo, časté jsou verbální útoky, dochází i k fyzickým útokům. Většinou však lidé takovéto útoky Policii ČR neoznámí, jestliže ano, při vyšetřování případu nehraje sexuální orientace oběti významnou roli.⁵⁵

Z dostupných informací, které jsem našla na internetu jsem zjistila, že v USA a řadě zemí západní Evropy naopak existuje evidence tohoto typu trestných činů. Sexuální orientace je třetím nejčastějším motivem tzv. hate crimes. Podle HCSA zpráv FBI, ze všech trestných činů z nenávisti oznámených v roce 2007 podíl spáchané trestné činnosti vůči homosexuálům, bisexuálům a transsexuálům vzrostl na 16, 6 procent, což je nejvyšší úroveň za posledních pět let.⁵⁶

Psycholožka, Olga Pechová, provedla výzkumné šetření, jehož hlavním cílem bylo zjistit současný stav diskriminace na základě sexuální orientace v České republice. „Když jsem se začala věnovat tématu diskriminace na základě sexuální orientace, byla jsem překvapená množstvím kolegů i laiků, kteří se domnívají, že takový jev v ČR prakticky neexistuje, či je zcela bezvýznamný.“⁵⁷ K výzkumu použila modifikovanou verzi dotazníku, který u nás použili v roce 2003 Procházka, Janík, Hromada. Dotazník se skládal z 64 položek, jedna třetina byla tvořena otevřenými otázkami. Data byla

⁵⁴ Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon

⁵⁵ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 20.

⁵⁶ <http://www.civilrights.org/publications/hatecrimes/lgbt.html>, 17. 2. 2013.

⁵⁷ Pechová, O., Diskriminace sexuálních minorit v ČR: Článek v rámci projektu „Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy. Praha, 2000, s. 2.

vyhodnocena od 496 respondentů, z toho 150 lesbických žen, 289 gay mužů, 33 bisexuálních žen a 24 bisexuálních mužů. Uvedu výsledek na otázku: „*Stal(a) jste se někdy obětí obtěžování, protože je o Vás známo nebo se předpokládá, že jste gay, lesbická žena nebo bisexuální člověk?*“ *Kladně odpovědělo celkem 177 respondentů (35 %). Jednalo se o 53 lesbických žen, 103 gay mužů, 14 bisexuálních žen a 7 bisexuálních mužů.*“⁵⁸

2.2 Právní úprava soužití osob stejného pohlaví

Z právního hlediska může mít svazek dvou osob různou podobu. Můžeme hovořit o neformálním nebo formálním soužití dvou osob, které vzniká za zákonem stanovených podmínek a vyplývají z něj zákonem stanovená práva a povinnosti.⁵⁹

Většina zemí právní úpravu nemá a neumožňuje vůbec gayům a lesbám svůj vztah podle zákona formalizovat. V poslední době však dochází ke zlepšení situace, řada zemí, zejména v Evropě, ale i dalších zemích světa, začíná vztahy párů osob stejného pohlaví uznávat po právní stránce a poskytovat jim některá práva dříve přiznávaná jen manželům. Tuto právní úpravu, která se zabývá soužitím homosexuálních párů přijalo ve světě několik států nebo jejich provincie. Soužití má různou podobu a označení. Jedná se o občanské manželství, konkubinát, kohabitaci a registrované partnerství.⁶⁰

Zmíněné pojmy více přiblížím. V případě modelu občanského manželství se jedná o způsob soužití homosexuálních párů. Tento způsob soužití se nejvíce přibližuje manželství heterosexuálních párů. Jestliže hovoříme o konkubinátu, míníme tím nesezdané soužití osob stejného nebo různého pohlaví, kde základní podmínkou je soužití dvojice ve společné domácnosti, sdílení ekonomické a citové vazby. Není nutný společný sexuální život. Kohabitace je model soužití používaný pro nesezdané

⁵⁸ Pechová, O. Elektronický časopis E-psychologie. 2009, s. 8.

⁵⁹ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 21.

⁶⁰ Hošková, S. Registrované partnerství-právní a sociální aspekty. IMS Brno, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková, s. 7.

homosexuální páry v přeneseném významu jako pro páry heterosexuální.⁶¹ Registrované partnerství rozeberu více v následujícím textu.

I když se může zdát, že registrovaná partnerství nebo manželství párů stejného pohlaví jsou fenoménem konce 20., respektive začátku 21. století, není tomu celkem tak. Už ve staré Římské říši se uzavírala manželství osob stejného pohlaví, kde společnost považovala heterosexuály a homosexuály za víceméně rovnocenné. Kupříkladu císař Nero se veřejně a se všemi rituály, co k tomu patřily, oženil se dvěma muži po sobě. Zvláštní a specifickou kategorií tvořila tzv. „bostonská manželství“, tímto termínem z konce 19. století byl označován dlouhodobý oddaný vášnivý vztah mezi dvěma ženami většinou z vyšších vrstev v Americe. Tyto vztahy společnost evidovala a akceptovala, i když nebyly oficiálně právně uznané. Co se týče manželství osob stejného pohlaví za zmínku stojí také tzv. „berdaches“, pojem, který byl užíván mezi lidmi z domorodých kmenů amerických indiánů, kteří běžně uzavírali manželství s osobou stejného pohlaví.⁶²

Většina zemí umožňujících stejnopohlavním párům jejich vztah nějakým způsobem právně upravit volila a volí cestu tzv. registrovaného partnerství. Registrované partnerství jako právní institut upravující soužití dvou osob může být otevřeno jak párům stejnopohlavním, tak párům heterosexuálním. Práva a povinnosti vyplývající z uzavření tohoto svazku se v jednotlivých zemích výrazně liší.⁶³

Dříve než se budu věnovat situaci u nás, tedy v České republice, popíšu ve zkratce situaci v zahraničí. První zemí na světě umožňující registrované partnerství se stalo Dánsko. Dánský parlament přijal tento zákon 1. 6. 1989 s účinností od 1. 10. 1989. Působnost zákona se v roce 1996 rozšířila i na autonomní území Dánska, tedy na Grónsko. Ve Švédsku byl přijat zákon o registraci partnerství v roce 1994 s účinností od 1. 1. 1995. Dříve než se tak stalo, žily tyto dvojice v tzv. kohabitaci. Vše bylo završeno v dubnu 2009 přijetím zákona umožňujícím uzavření manželství

⁶¹ Hošková, S. Registrované partnerství-právní a sociální aspekty. IMS Brno, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková, s. 7, 11, 13.

⁶² Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditel'ná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 86.

⁶³ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 21.

i stejnopohlavním párům. Ty si mohou od 1. 5. 2009 vybrat mezi církevní nebo civilní svatbou. Poslední severskou zemí, která přijala výše zmíněný zákon se stalo Finsko, přijat byl v roce 2001.⁶⁴ Mezi další státy Evropy, které umožňují gay a lesbickým párům uzavřít registrované partnerství, patří Island, Francie, Švýcarsko, Německo a Velká Británie.

V České republice byl významným mezníkem rok 2006, kdy došlo k přijetí zákona o registrovaném partnerství.⁶⁵ Ovšem než se tak stalo, uběhlo několik let, a tak i přijetí tohoto zákona má svůj historický přehled. Vše začalo v roce 1992, kdy vláda připravovala rodinněprávní novelu občanského zákoníku, ale paragrafy týkající se homosexuálních vztahů byly vládou odmítnuty. V roce 1995 zákon o registrovaném partnerství, jenž v té době upravoval jen dědictví a společné užívání bytu, předložily poslankyně ODS Anna Röschová a Milena Kolářová, k projednání po několika odkladech vůbec nedošlo kvůli volbám. 2. dubna 1998 sněmovna zamítla v prvním čtení vůbec první ucelený poslanecký návrh zákona o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví. Vláda se k zákonu postavila odmítavě. 2. prosince 1999 byl sněmovnou zamítnut poslanecký návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví. Tento Návrh během roku několikrát přežil hlasování o zamítnutí, dvakrát byl vrácen do výborů. 17. září 2001 Zemanův sociálnědemokratický kabinet schválil svůj první návrh, který pojednával o uzákonění soužití osob stejného pohlaví. Přípravu převzala do svých rukou rada vlády pro lidská práva poté, co sněmovna registrované partnerství už dvakrát odmítla. Návrh předložil ministr spravedlnosti Jaroslav Bureš. 25. října 2001 vrátila sněmovna hned v prvním čtení těsnou většinou návrh zákona o partnerském soužití osob stejného pohlaví k dopracování. Kvůli volbám v roce 2002 už k žádnému přepracování vládou nedošlo. 4. února 2004 koaliční vláda premiéra Vladimíra Špidly podruhé, poprvé se tak stalo v lednu, stáhla z programu návrh zákona o registrovaném partnerství. 18. června 2004 byl předložen návrh zákona skupinou ze čtyř parlamentních stran, sněmovna jej začala projednávat. Na přípravě se podílely i zástupy Gay a lesbické ligy. Návrh byl propuštěn do druhého čtení a prošel jím. 11. února 2005 ovšem sněmovna opět neschválila návrh, který by umožnil registrované partnerství. 29. dubna 2005 skupina jedenácti poslankyň a poslanců předložila nový

⁶⁴Hošková, S. Registrované partnerství-právní a sociální aspekty. IMS Brno, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková, s. 14, 15.

⁶⁵Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

návrh, který připravovali opět ve spolupráci s Gay a lesbickou ligou. 16. prosince 2005 poslanecká sněmovna schválila návrh výraznou převahou 86:54 hlasům. Senát schválil návrh 26. ledna 2006. 15. března 2006 poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky přehlasovala prezidentovo veto 101 hlasem, tedy nejtěsnějším možným výsledkem.⁶⁶

V naší zemi garantuje zákon o registrovaném partnerství partnerům v porovnání s manželi jen velmi omezená práva. Jestliže se partneři rozhodnou uzavřít registrované partnerství, nedochází tímto uzavřením mezi partnery či partnerkami ke vzniku společného jmění, to znamená, že pozůstalí partneři či partnerky nemají nárok na vdovecký, vdovský důchod. Znevýhodnění se dotýká také dědického práva. Pokud jde o daň dědickou, ale i darovací, jsou registrovaní partneři, partnerky považovány za osoby, které nejsou v žádném příbuzenském vztahu. Z právního hlediska jsou řazeni do 3. skupiny pro výpočet daně, kde je daňová sazba nejvyšší.⁶⁷

Citelné znevýhodnění pro páry stejného pohlaví je také v oblasti rodičovských práv, adopcí a výchovy dětí. Velká řada homosexuálně orientovaných lidí děti vychovávala ještě za trvání heterosexuálního vztahu. Podle právních předpisů platných v České republice nesmí být neformální či formální soužití matky, otce dítěte s partnerkou, partnerem stejného pohlaví překážkou, která by bránila svěření do výchovy svého vlastního biologického dítěte, zároveň nesmí bránit pravidelným stykům s jeho biologickým rodičem. Tento přístup byl potvrzen v roce 2004 i Evropským soudním dvorem pro lidská práva.⁶⁸

Pokud partneři ze svých předchozích vztahů žádné dítě nemají, nabízí se možnost adopce, každá země ji upravuje ve svých zákonech jinak. Zákon o rodině⁶⁹ dovoluje v České republice adopci dítěte každému muži či ženě, a to bez ohledu na jejich sexuální orientaci, v případě uzavření registrovaného partnerství dochází ke změně, která adopci dítěte registrovaným osobám nedovoluje, nejen jako párům, ale ani individuálně. Nelze také právně upravit vztah ke svému biologickému dítěti,

⁶⁶ <http://www.glpartnerstvi.cz/historicky-prehled/>, 24. 2. 2013.

⁶⁷ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 22.

⁶⁸ Bobek, M., Boučková, P., Kühn, Z. Rovnost a diskriminace. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 277.

⁶⁹ Zákon č. 94/163 Sb., o rodině

a to pokud se partneři rozhodnou adoptovat dítě jednoho z nich. Toto právo je připsáno pouze manželským párům. Uzavřením registrovaného partnerství zákon dovoluje svěřeni dítěte do pěstounské péče, avšak pouze individuálně. Společnými pěstouny se mohou stát jen manželé. Další možností pro lesbické páry je umělé oplodnění, které je ale v naší zemi nabízeno pouze heterosexuálním párům. Dle zákona o péči o zdraví lidu⁷⁰, může umělé oplodnění využít neplodný pár, který je tvořen mužem a ženou, není přitom nutné, aby byli manželé. Z toho vyplývá, že umělé oplodnění nemůže lesbický pár využít, ani ženy bez partera.⁷¹

2.3 Transsexualita a právo

Současnou společností jsou rozlišovány zpravidla dvě pohlaví. O pohlavní příslušnosti jedince je rozhodováno při narození novorozence, a to podle fyzického zjevu. Po té následuje zápis do matriky a následné vystavení rodného listu a čísla podle pozorování zevních pohlavních znaků.⁷²

Zajištění přístupu k hormonální a chirurgické léčbě transsexuálních lidí je problémem už od období mezi světovými válkami. Začátky operativní léčby spadají zhruba do poloviny 60. let. Přístup k těmto operacím reguluje systém komisí, které jsou zakotveny v zákonu o péči o zdraví lidu, kde § 27a uvádí: „*Lékařské zásahy do reprodukčních schopností jednotlivců (...) a zákroky u transsexuálů se provádějí pouze na žádost osoby, u níž mají být provedeny, a po schválení odbornou komisí, kterou tvoří právník, nejméně dva lékaři se specializací v příslušném oboru a dva další lékaři nezúčastnění na provádění lékařského zásahu.*“⁷³

V případě, že se transsexuální osoba rozhodne požádat o přeměnu pohlaví a podstoupí léčbu tomu příslušnou, po provedení operace může požádat pacient o změnu zápisu jména, příjmení a pohlaví (viz Příloha č. 1) v matrice dle zákona č. 301/2001 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

⁷⁰ Zákon o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb.

⁷¹ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 27.

⁷² Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 141.

⁷³ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 28.

K žádosti je nutné doložit potvrzení odborného lékaře z oboru sexuologie o provedení úplné změny pohlaví. Změna pohlaví je pak zapsána v matrice ve sloupci „Dodatečné zápisy a změny“. Požádá-li o změnu pohlaví ženatý muž nebo vdaná žena, je nutné, aby nejpozději před rozhodováním o schválení chirurgických zákroků bylo manželství rozvedeno, z toho důvodu, že by jinak došlo k situaci, kdy by platilo manželství dvou osob stejného pohlaví. Narodí-li se transsexuálnímu rodiči dítě, rodičovský zápis se nemění. Matkou zůstává vždy žena, která dítě porodila, i přesto, že se stala mužem, i role otce je trvalá. Trestní zákon nijak výrazným způsobem nepostihuje transsexuální chování osob. Tyto osoby mohou mít někdy díky svému zevnějšku a vystupování problémy s policií nebo úřady. Na jejich žádost jim proto může být vystaven odborný nález s informací, že jsou v lékařské péči a že jejich chování je v souladu s jejich pohlavní identitou. Zdravotnická péče o transsexuální pacienty je v naší zemi plně hrazena zdravotními pojišťovnami. Pacienti si však platí kosmetické výkony, např. epilaci a částečně některé hormonální léky.⁷⁴

Již za komunistického režimu bylo možné podstoupit chirurgickou i právní změnu pohlaví, ovšem nebyla zde zakotvena ochrana před neodůvodněným znevýhodňováním transsexuálních lidí, tedy diskriminací. Situace v České republice se postupně měnila a po roce 1989 se ČR integrovala do evropských struktur. Chápání lidských práv je v současné době ovlivňováno členstvím v Evropské unii a členstvím v Radě Evropy. Rada Evropy zakotvuje ochranu lidských práv v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, přičemž tato Úmluva zároveň zřizuje Evropský soud pro lidská práva, který sídlí ve Štrasburku. Zákaz diskriminace upravuje článek 14. Obecně lze stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva podat pouze v případě, že byly vyčerpány všechny vnitrostátní právní prostředky, a to včetně stížnosti k Ústavnímu soudu. Konkrétně, u transsexuality a transsexuálních osob je nejčastěji podávanou stížností stížnost na diskriminaci, která souvisí s porušením práva na soukromý a rodinný život. Toto právo je zakotveno v článku 8 Úmluvy, doslova je zde uvedeno: „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné

⁷⁴ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 142, 143.

*bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.*⁷⁵

Evropský soud pro lidská práva, zkráceno ESLP, zaznamenal v průběhu let několik případů týkajících se stížnosti na státy, které neumožňovaly právní změnu pohlaví. Zásadní zlom přinesl případ Goodwin versus Velká Británie z roku 2002, kde došlo k přehodnocení předchozí judikatury ESLP. Velká Británie byla žalována za odmítání změny právního pohlaví. Velký senát ESLP jednohlasně rozhodl, že se jedná o porušení článku 8 Úmluvy a 12 Úmluvy, zároveň prohlásil, že změnou právního statusu u transsexuálních osob nedochází k narušení veřejného zájmu, kdežto její odpírání výrazným způsobem zasahuje do lidských práv těchto osob. Tento případ přinesl zásadní zlom v dosavadní judikatuře, měl také významný dopad na britské právo. Byl přijat zvláštní, poměrně dobře zpracovaný zákon, který upravuje situace transsexuálních a transgender osob.⁷⁶

Tímto rozsudkem však nebyly vyřešeny všechny problémy, zvláště pak problémy týkající se operativní změny pohlaví. V některých zemích, např. v Portugalsku, Řecku nebo Litvě, nebylo možné legálně tento zákrok podstoupit. Neochota zdravotních pojišťoven proplácet náklady na chirurgické zákroky a následnou léčbu z veřejného zdravotního pojištění, byl další velký problém v mnoha zemích. Právní zlom přinesl případ Van Kück versus Německo z roku 2003. Na základě návrhu zdravotní pojišťovny bylo stěžovatelce odmítnuto hrazení operativních zákroků. Německý soud odůvodnil rozhodnutí tím, že tento, dle jejich slov, atypický případ transsexuality lze léčit jinak než operativně. Zákrok byl žadatelce doporučován dokonce i její ošetřující lékařkou. ESLP rozhodl, že došlo k porušení článku 6 Úmluvy, upravující právo na spravedlivý proces a článku 8 Úmluvy upravující právo na soukromý a rodinný život, s tím, že německý soud neměl oprávnění k tomu, aby rozhodl o tom, zda je zákrok u žadatelky nezbytný.⁷⁷

⁷⁵ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 144, 145.

⁷⁶ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 145.

⁷⁷ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 146.

Právo na úrovni Evropské unie se opírá zejména o antidiskriminační směrnice, které byly přijímány od 70. let. Pro ochranu práv transsexuálních osob jsou směrodatné směrnice o rovnosti mužů a žen, v první řadě směrnice Rady 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odborné přípravě a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky. Právní postavení transsexuálních lidí spadá do správy Evropského soudního dvora, zkráceno ESD, sídlícího v Lucemburku. Transsexualita a diskriminace v zaměstnání je velice citlivým tématem. Donedávna nebyl zákaz diskriminace upraven ani na úrovni Evropské unie. Obrat přineslo rozhodnutí v květnu 1996, které se týkalo případu P. versus S. a Cornwall Country Council. Projednávala byla žaloba britské občanky, která pracovala jako manažerka v oblasti vzdělávání, po operativní změně ji zaměstnavatel neumožnil nastoupit zpět do práce. ESD rozhodl, že došlo k porušení směrnice Rady 76/207/EHS. Zároveň vytvořil precedenční rozhodnutí, ve kterém uvedl: „*Diskriminaci v zaměstnání na základě změny pohlaví je třeba považovat za diskriminaci na základě pohlaví.*“⁷⁸ Diskriminace na základě pohlaví je jednou z nejlépe propracovaných oblastí antidiskriminační politiky v Evropské unii. Transsexuálním lidem se tak dostalo dostatečně silné právní ochrany.

V naší zemi dosud antidiskriminační zákon přijat nebyl, i když je již několik let připravován. Na podzim 2007 byl předložen vládní návrh do Poslanecké sněmovny, ve kterém je přímo zmiňována problematika související s diskriminací na základě pohlavní identity. Dle dostupných informací nebyl v České republice vynesena žádná rozsudek týkající se diskriminace transsexuálního člověka. Neznamená to, že by k žádné takové diskriminaci nedošlo. I když tato oblast není u nás výzkumně zmapována, má se za to, že hlavním problémem je strach a nedůvěra v právní ochranu.⁷⁹

⁷⁸ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 147.

⁷⁹ Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T., P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada, 2008, s. 148.

2.4 Dílčí závěr

Neposkytnutí stejných práv homosexuálním, bisexuálním a transsexuálním lidem může mít a má negativní dopad na jejich psychiku. Řada jinak než heterosexuálně orientovaných lidí trpí homofobním chováním společnosti, ve které panuje neustále plno předsudků či stereotypů. I to může být a pravděpodobně je dle mého názoru jeden z důvodů jejich nedůvěry vůči státním institucím. Homofobií a homofobním chováním se budu věnovat v následující kapitole

3 SEXUÁLNÍ ORIENTACE A SPOLEČNOST

Hranice a normy, které souvisejí s chápáním sexuality a sexuální orientace se z pohledu různých historických období postupně měnily. V evropských zemích bylo sexuální chování po dlouhá léta chápáno jako záležitost náboženství, zejména křesťanství. Sexualita byla v této době omezená právě normami, které do popředí stavěly manželství, kde se za hlavní cíl považovala reprodukce potomků. Koncem 19. století se na sexualitu začalo nahlížet z pohledu biologického a medicínského. Od 70. let 20. století nabývá na významu psychologický a sociální význam sexuality, tím došlo k určité liberalizaci v dané oblasti. Začíná se otevřeně hovořit o sexualitě, reprodukce přestává být považována za hlavní cíl sexuálního života, zakládají se různá hnutí, která usilují o akceptaci a rovnoprávnost sexuálních minorit, sexuální výchova se dostává do škol. Ve společnosti se tedy hlavními normami stává sexuální svoboda a rovnoprávnost. V dalším období, v souvislosti s onemocněním AIDS, se společnost zaměřuje na ochranu proti šíření viru HIV. Jako jedinou normou je doporučován bezpečný sex. Nové přístupy k sexualitě hovoří o tom, že lidé přiřazují sexualitě určitý význam v průběhu svého života, a to díky vlivu rodičů, škol nebo jiných sociálních institucí. Je tedy důležité si uvědomit, že způsob, jakým se my sami díváme na sexualitu, má značný vliv na naše chování vůči lidem ze sexuálních minorit, pro které může být velice obtížné hovořit o svojí sexuální orientaci, neboť otevřeně přiznat homosexualitu či bisexualitu znamená zveřejnit svoji sexualitu, přičemž věci, týkající se sexuality by měly zůstat věcí osobní, soukromou. Soukromí heterosexuality je na rozdíl od homosexuality či bisexuality veřejně uznané díky institutu manželství a rodiny. Ty legitimizují heterosexuální vztahy a jejich sexualitu. Lidé ze sexuálních minorit jsou v mnoha případech nuceni svou sexualitu skrývat, právě díky tomu, že její zveřejnění vede k odmítnutí. Spousta norem, které byly stanoveny a společností akceptovány v minulosti, přetrvává dodnes. Gayové, bisexuálové a lesby jsou pak považováni za ty, co tato pravidla porušují, nenaplňují. I díky tomu velký počet lidí odsuzuje jak GLB sexualitu, tak samotné homosexuály, bisexuály a lesby.⁸⁰

⁸⁰ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 47, 48, 49.

3.1 Homofobie

Pojem homofobie zavedl v roce 1972 George Weinberg, kterým označil iracionální strach, nenávisť a odsuzování homosexuálně orientovaných osob. Dnes se pojem používá pro zachycení a označení celé řady negativního cítění, myšlení a jednání ve vztahu k lesbickým ženám, gejům a bisexuálům. Projevuje se od mírnějších forem, jako je např. pocit nejistoty vedle homosexuálně, bisexuálně orientovaného člověka, přes zesměšňování, vtipy, až po verbální nadávky, fyzické útoky nebo násilí. Za doplňkový pojem k homofobii je označován pojem heterosexismus. Můžeme ho definovat jako: „*Systém přesvědčení, který ignoruje nebo odsuzuje jakoukoliv jinou než heterosexuální formu chování, identity, vztahu či komunity.*“⁸¹

Heterosexualitě se v naší společnosti dostává privilegovaného postavení, v očích veřejnosti je vztah muže a ženy tím jediným možným a skutečným projevem lásky. Tyto normy a přesvědčení vedou k homofobním projevům, netoleranci, necitlivosti a odmítnutí k lidem, kteří se nechovají a nejednají podle očekávaných, konvenčních způsobů chování. Heterosexismus můžeme tedy považovat za určitou formu sociální předpojatosti. Tento proces nerovnosti a odmítání je podporovaný na jedné straně na úrovni společenských institucí a zvyklostí, tzv. kulturní heterosexismus, na druhé straně se odráží v postojích jednotlivců, tzv. psychologický heterosexismus. Co se týče společenských institucí, velmi často si ho ani neuvědomujeme, a to z toho důvodu, že se jedná o společensky akceptovanou formu diskriminace. Ta souvisí s faktem, že různé společenské instituce nám během našeho života předkládají jakýsi vzor toho, jaké chování je přiměřené, správné, např. co můžeme považovat za zdravou rodinu, jaké chování čekat od muže či ženy nebo jaký význam bychom měli dát sexualitě v našem životě.⁸² Existují kultury, kde je homosexualita institucionalizovaná, společensky schvalována a přijímána. George Devereux popsal tento přístup k homosexualitě u indiánského kmene Mohave. Společností jsou zde rozlišovány dva typy homosexuality, konkrétně mužské transvestity přebírají v pohlavním styku roli ženy a homosexuální ženy, které přebírají roli muže.⁸³

⁸¹ Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 34.

⁸² Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. Neviditeľná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, s. 34.

⁸³ Oakleyová, A., Pohlaví, gender a rod. Praha: Portál. 2000, s. 93.

Zvláštní pozornost bych chtěla věnovat homofobii v žákovských kolektivech. Je pravděpodobné, že mnoho lidí dospěje k názoru, že žáci/žákyně ve školách jsou ještě moc malí na to, aby jim samotným bylo jasné, jaká je jejich sexuální orientace. Ovšem, když vezmeme na vědomí, že děti tráví ve škole přinejmenším polovinu dne, že škola by měla být prostředím vzájemného respektu a tolerance, kde by se děti měly cítit bezpečně, aniž by byly někým nebo něčím znevažovány za to, jak vypadají si myslím, že je dobré věnovat pozornost homofobnímu chování i na školách. Právě homofobie totiž vytváří nepřátelské prostředí. Pro mladého člověka, který prochází obdobím hledání sama sebe, mohou projevy homofobního chování zanechat nepříjemné vzpomínky a zkušenosti, zvláště, pokud se tak děje v místě, které je důležité pro jeho rozvoj, tedy v prostředí školy.⁸⁴

V průběhu školního života dochází k mnoha situacím, které se nějakým způsobem dotýkají sexuality. Např: „*Děti stojí frontu na oběd. V zadní části dojde ke strkanici, která způsobí řetězovou reakci. Děti ztrácejí rovnováhu a některé z nich začnou na sebe padat. Jeden chlapec zakolísá a celou vahou spadne na záda spolužáka před sebou. Ten se otočí a nasupeně říká: „Co děláš? Jsi snad bužna, nebo co?“*⁸⁵ Takové situace nacházíme na středních školách, na druhém stupni základních škol, dokonce i na stupni prvním. S přibývajícím věkem dětí přibývá i počet podobných situací.

Dříve než objasním pojem homofobní obtěžování a šikana, budu se nejprve zabývat samotnou šikanou. Obecně lze říci, že šikana je opakované jednání, ublížení někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Ublížování může mít různou podobu a závažnost. Mezi agresorem a obětí existuje osobní asymetrický vztah moci, tzn. že oběť ví, kdo jí ubližuje, je na něm závislá, bojí se ho. Rozlišujeme šikanu přímou a nepřímou. Za šikanu přímou lze považovat např. kopání, bití, bodání, pálení, dá se říct vše, co způsobuje bolest, dále braní a následné poškozování osobních věcí, nucení k určitým věcem, např. sníst něco odporného, zotročování nebo slovní napadání. Šikana nepřímá pak spočívá v sociální izolaci spolužáka, který je ostatními vyloučen ze skupiny. Často probíhá v kombinaci s šikanou přímou.⁸⁶

⁸⁴ Smetáčková, I., Braun, R. Homofobie v žákovských kolektivech. Praha: Úřad vlády České republiky 2009, s. 11, 12.

⁸⁵ Smetáčková, I., Braun, R. Homofobie v žákovských kolektivech. Praha: Úřad vlády České republiky 2009, s. 12.

⁸⁶ Říčan, P., Janošová, P. Jak na šikanu. Praha: Grada, 2010, s. 21, 22.

Společnou charakteristikou lidí, kteří jsou šikaně vystaveni, bývá odlišnost vůči zbytku skupiny. Nehraje zde roli, že odlišní jsou, ale že je tak vnímá skupina. V kolektivu dětí a dospívajících bývá velice důležité, aby zapadali, byly „normální“. Pokud jsou totiž v nějakém směru odlišní než zbytek skupiny, mohou se stát středem pozornosti a ocitnout se ve znevýhodněné pozici. Dostávám se k pojmu homofobní šikana, kterým můžeme označit specifický druh šikany splňující zároveň všechny charakteristiky obecné šikany. Jedná se o verbální či fyzické ubližování člověku jen z toho důvodu, že není heterosexuální nebo že vypadá, chová se odlišně a okolím je za gaye či lesbu označován.⁸⁷

Příčiny homofobie lze vysvětlit následovně. Naše společnost, ve které žijeme, je uspořádána na principu genderu, tzn. všichni lidé jsou rozděleni na muže a ženy. Většina aktivit, zájmů, hodnot je spojována s ženami a feminitou či muži a maskulinitou. Zmíněné dělení stojí na předpokladu, že muži a ženy se od sebe liší nejen biologicky, ale také schopnostmi a vlastnostmi, přičemž se navzájem doplňují. V představě o vzájemném doplňování žen a mužů je také důležitý aspekt sexuality, ideálně heterosexuality. Jiné sexuální projevy jsou považovány za odchylku, ta vyvolává pochybnosti a nedůvěru. Ve vztahu k těmto genderovým stereotypům rozlišujeme dva druhy homofobie. V prvním případě se jedná o negativní postoje k lidem, kteří nějakým způsobem dali najevo svoji homosexualitu, bisexualitu či transsexualitu. Ve druhém případě se jedná o negativní postoje k lidem, kteří se svým chováním nebo vzhledem liší od tradičních představ o „správných ženách“ a „správných mužích“, okolím jsou tedy považováni a označováni jako gayové nebo lesby. Tyto hluboce zakořeněné genderové předsudky se dostávají i do škol.⁸⁸

Velice častým názorem je, že sexualita v rámci školy a vyučování patří pouze do sexuální, rodinné nebo občanské výchovy, tím pádem v jiných předmětech se jí lze vyhýbat. Výuka sexuality je obtížné téma pro výuku, neboť učitelé/učitelky zde musí, více než u jiných témat, překonat svůj stud, který je v naší kultuře k sexualitě vázán. Abychom předešli jakýmkoliv projevům homofobie platí, že základem je dostatek kvalitních informací. V opačném případě dochází k prohloubení homofobních

⁸⁷ Smetáčková, I., Braun, R. Homofobie v žákovských kolektivech. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009, s. 16, 17.

⁸⁸ Smetáčková, I., Braun, R. Homofobie v žákovských kolektivech. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009, s. 19.

předsudků. Ty mohou zapříčinit vznik homofobního obtěžování či šikany, která se projevuje v různých formách. Řadíme sem např. používání urážlivých, zesměšňujících verbálních poznámek, gest, mimiky, pohybů, vzkazů, ignorování žáků/žákyně pro svoji ne-heterosexuální, fyzické napadení. Ve většině případů se setkáváme s homofobním obtěžováním mezi chlapci. Podle výzkumu společnosti Člověk v tísni z roku 2007 na středních školách, uvedlo 72 % chlapců negativní postoj vůči gayům, u dívek to bylo 24 %.⁸⁹

Jak homofobním projevům předejít? Jedním z nejdůležitějších kroků při prevenci je odmítnutí homofobie a homofobního obtěžování ve školním vzdělávacím programu, prezentaci školy a každodenním jednání. Základní informace o této problematice by měli díky speciálnímu školení dostat také učitelé, kde by mělo být hlavním účelem její pochopení, rozeznání a umění proti ní zakročit. Informace by se měly také dostat k rodičům a samozřejmě i k samotným studentům. Tomu mohou napomoci speciální diskusní semináře či workshopy. Spolu s nimi by měla být tato problematika zařazena do standardní výuky školních předmětů. Pokud ve škole dojde k homofobnímu obtěžování či šikaně, je velice důležité, aby její škola řádně vyšetřila, dá tím tak dostatečně a nejlépe najevo, že homofobie skutečně není tolerována.⁹⁰

Na závěr bych chtěla zmínit, že 17. květen je Mezinárodním dnem proti homofobii. V roce 2010 mohli obyvatelé Brna symbolicky pohřbít homofobii při happeningovém průvodu. Poté následovalo vypuštění duhových balónků. Duhová barva – vlajka (viz Příloha č. 2) jsou symboly homosexuálů. Celá akce byla součástí festivalu Teplé jaro, který vyvrcholil dne 26. června průvodem hrdosti Queer Parade.⁹¹

3.2 Sexuální orientace a masmédia

Každý z nás se denně dostává do kontaktu s nějakým zdrojem informací, ať už jde o internet, televizi, noviny nebo časopisy. Obecně pak můžeme hovořit o tom, že na nás

⁸⁹ Smetáčková, I., Braun, R. Homofobie v žákovských kolektivech. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009, s. 21, 26, 27, 28.

⁹⁰ Smetáčková, I., Braun, R. Homofobie v žákovských kolektivech. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009, s. 33, 34, 36.

⁹¹ <http://www.stud.cz/ohlasy-z-medii/k-podpore-homosexuálu-mela-prispet-i-bohoslužba.html>, 14. 4. 2013.

působí vliv masmédií. Nabízí se otázka: „Na kolik se necháme těmito zdroji informací ovlivnit?“ Znáte to, sedíte večer u televize a najednou vidíte reklamu na šampon, který dle autora reklamy je momentálně nejlepším šamponem na trhu. Říkáte si: „Možná bych si ten šampon mohl/mohla zkusit koupit“. Druhý den jdete a skutečně si ho koupíte. Tím jsem nechtěla zlehčovat danou problematiku, pouze poukázat na fakt, že média mají velký vliv na utváření našich názorů na svět, hodnot, jevů, situací. Zprostředkovávají nám pohledy na různé situace a podle toho, jak tyto pohledy prezentují širší veřejnosti si lidé utváří své poznatky a názory. *„Média jsou schopna změnit to, jak lidé myslí a jak se lidé dívají na svět.“*⁹²

Jestliže jsou média jedním ze základních faktorů ovlivňujících veřejné mínění, je tomu tak i v případě sexuálních menšin. V dřívějších letech, bohužel i dnes, jsme se velice často mohli setkat se stereotypním zobrazováním homosexuálně orientovaných lidí. Vysvětlím na příkladu. *„Pokud se například ve filmu objevila homosexuální postava, byla charakterizována jako zženštilý slaboch, tzv. ssisyboy, který sloužil jen pro pobavení.“*⁹³ Takle stereotypní představa gaye přetrvává dodnes. Spousta lidí si myslí, že homosexuál musí být kadeřník nebo módní návrhář, mít rád růžovou barvu a dělat zženštilé pohyby. V případě leseb panují představy typu: „Nedbá o svůj vzhled, nosí pánské oblečení, chová se jako muž, je to tedy lesba.“ Za další stereotypní názor lze považovat, že homosexuálně orientovaní lidé jsou sexuálně promiskuitní a nejsou schopni vytvářet trvalé intimní vztahy. Jedna z nejdůležitějších a nejzásadnějších funkcí stereotypů je ta, že poskytují veřejnosti rychlý a všeobecně zastávaný názor na určité situace, jevy. Pojem stereotypizace je velice úzce spojen s pojmem předsudek, předpojatost. Hovoříme-li o médiích, má se tím namysli zkreslení reality, negativní přehlížení menšin.⁹⁴

Jedním z velkých mediálních prostředků, který na nás denně působí je televize. Její vliv je téměř všudypřítomný. Zahrnuje široké spektrum diváků, od dětí, dospělých,

⁹² Chlumská, E. Homosexualita v médiích-mediální prezentace gayů a leseb. Olomouc, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Martin Fafejta, s. 30.

⁹³ Chlumská, E. Homosexualita v médiích-mediální prezentace gayů a leseb. Olomouc, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Martin Fafejta, s. 33.

⁹⁴ Chlumská, E. Homosexualita v médiích-mediální prezentace gayů a leseb. Olomouc, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Martin Fafejta, s. 32, 34.

mužů, žen až po jiné, specifické sociální skupiny. Informace poskytuje veřejně, mnohdy souběžně. Ještě v první polovině 90. let panovaly ve společnosti negativní stereotypní předsudky s komediálním či kriminálním kontextem vůči homosexuálně orientovaným lidem, viz. film *Mandragora*, natočený v roce 1997⁹⁵, který pojednává o homosexuálních prostitutkách pražského hlavního nádraží. Významnou roli v medializaci homosexuálně orientovaných lidí sehrála Česká televize a Český rozhlas. Český rozhlas začal vysílat vůbec první pravidelný pořad pro gaye a lesby nazvaný *Bona Dea*. K nečekanému zrušení došlo v roce 2006. Česká televize také dala prostor LGBT tématice. Sama se podílela na tvorbě dokumentů s touto tematikou. Díky ní došlo ke vzniku pravidelného LGBT pořadu, ve kterém se diváci mohli dozvědět informace o životě LGBT lidí z jejich vlastního úhlu pohledu. Šlo o pořad *LeGaTo*. Problémem těchto pořadů bylo a je získat osoby, které by ochotně a veřejně prezentovaly příslušnost k sexuální menšině.⁹⁶

Pokud jde o kinematografii, dala Česká televize prostor jednak zahraničně natočeným filmům, za zmínku určitě stojí film *Philadelphia*⁹⁷ z roku 1993, v němž v hlavní roli vystupuje mladý homosexuálně orientovaný právník infikovaný virem HIV. Jednoho dne je však z firmy propuštěn, údajně kvůli jeho pracovní neschopnosti. Sám však ví, jaká je pravda. Film byl inspirován a natočen na základě onemocnění AIDS blízkého přítele režiséra. Prostor dostaly také české filmy. Až do roku 2007 ale neexistoval jediný český film, kde by v hlavní roli vystupovala LGBT postava a byla přitom zbavena stereotypizace. Jedná se o film *Pusinky*⁹⁸ z roku 2007. Zprostředkování zahraničních snímků s LGBT tematikou u nás umožňují také tři filmové festivaly. Prvním z nich je *Jeden svět*⁹⁹, kde se lidé mohou zúčastnit kromě samotného promítání filmů také různých vzdělávacích projektů, které podporují otevřenost a akceptaci LGBT lidí v naší společnosti. Druhým filmovým festivalem je *Febiofest*¹⁰⁰ a tím posledním je

⁹⁵ <http://www.csfd.cz/film/24715-mandragora/>, 14. 4. 2013.

⁹⁶ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 38, 39.

⁹⁷ <http://www.csfd.cz/film/2355-philadelphia/>, 14. 4. 2013.

⁹⁸ <http://www.csfd.cz/film/205732-pusinky/>, 14. 4. 2013.

⁹⁹ <http://www.jedensvet.cz/2013/>, 14. 4. 2013.

¹⁰⁰ <http://www.febiofest.cz/cs/aktualne>, 14. 4. 2013.

festival Mezipatra¹⁰¹, u něhož je specifická jedna věc, téměř polovinu publika tvoří heterosexuální publikum.¹⁰²

Zájemci o LGBT literaturu se budou muset smířit s tím, že česky psané literatury zabývající se touto tematikou je velice málo. Nejen literatury krásné, ale zejména té vzdělávací. Zmínit však mohu knihu od doc. Mgr. Pavlíny Janošové, Ph. D. – „Homosexualita v názorech současné společnosti“. Kniha se skládá z teoretické části, ve které se autorka snaží přiblížit čtenářům problematiku homosexuality, zabývá se také názory církví, historickými a kulturními souvislostmi. Druhá, praktická část, je založena na výsledcích dotazníku.¹⁰³ Při zpracovávání mé bakalářské práce jsem narazila také na internetovou stránku, kde je možné objednat si, nejen knihy, s LGBT tematikou.¹⁰⁴

3.3 Církev a homosexualita

Pokládáme-li si otázku: „Jak církev pohlíží na homosexuální páry a homosexualitu samotnou?“, dojdeme k závěru, že se jedná o téma, které není úplně lehké uchopit. V první řadě záleží na tom, jakou církev máme namysli, např. evangelisté nijak výrazným způsobem homosexuály neodsuzují. Ovšem církev katolická, která je u nás nejpočetnější, má pro homosexuálně orientované osoby pochopení menší.

Martin C. Putna, autor knihy *Křesťanství a homosexualita*, se ve své knize zabývá vztahy homosexuality a náboženstvím, kořeny odmítavého postoje katolické církve vysvětluje následovně: „...opírají se o několik z kontextu vytržených biblických výroků a ty zase vycházejí z toho, že až do moderní doby neexistovala vědecká znalost o homosexualitě jako trvalé a nezvolené orientaci.“¹⁰⁵ V tomtéž rozhovoru pro Lidové noviny popisoval také své zkušenosti a postřehy z pobytu v Americe, kam se vydal zkoumat tamní religiozitu. Uvádí, že postoje některých církví a politiků jsou mnohem horší než u nás, setkal se ovšem i s církvemi, které homosexuály přijímají velice

¹⁰¹ <http://www.mezipatra.cz/festival/o-nas>, 14. 4. 2013.

¹⁰² Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 38, 39.

¹⁰³ <http://homodomov.wz.cz/homo%20v%20nazorech%20spol.htm>, 14. 4. 2013.

¹⁰⁴ <http://www.queershops.cz/gay-knihy/vmchk.html>, 14. 4. 2013.

¹⁰⁵ Smítalová, Petra. Lidí, zvykněte si! Lidové noviny. 2012, č. 33, s. 29.

pozitivně a berou je na vědomí. „*Našel jsem i kostely, kde mají vyvěšenou duhovou vlajku.*“¹⁰⁶

Kde má tedy hledat podporu a pochopení věřící homosexuál? Neměla by mít katolická církev pro menšinu pochopení? Vezmeme-li v úvahu, že v naší, ve velké míře ateistické zemi, sama menšinou je. Do rukou se mi dostala zajímavá kniha od Maria Bergera – „*Obnova lásky: Hledání sexuální identity*“. Mario Berger žije v americkém Bostonu a je vedoucím organizace Redeemed Life Ministries, což je organizace, která nabízí pastorační péči a modlitby za uzdravení lidem s problémy v oblasti sexuální identity. Kniha je jeho osobním příběhem z období, kdy sám procházel hledáním vlastní sexuální identity. V roce 1982 u něj dokonce diagnostikovali pohlavní chorobu. Tato kniha je určená lidem, kteří potřebují vysvobození a uzdravení ze sexuálních neuróz a prožívají zmatek v otázce své sexuální identity.

3.4 LGBT senioři

Specifickou skupinu lidí se specifickými problémy tvoří LGBT senioři. Jeden z největších problémů, se kterým se potýkají je samota. Gayové obvykle nemají potomky, rodina se jich v mnoha případech kvůli jejich homosexuální orientaci zřekla už v mládí, a tak obvykle dožívají bez rodinného zázemí. „*Vzpomínáme na třiasedmdesátiletého muže, který si k nám přišel pro prášky na spaní, ale jak se později ukázalo, chtěl si především s někým otevřeně pohovořit o svém partnerovi, který před dvěma měsíci zemřel. Žili spolu téměř čtyřicet let.*“¹⁰⁷

LGBT senioři a seniorky jsou senioři jako všichni ostatní, ovšem o jejich problémech mnoho nevíme, zejména mladší generace, neboť zůstávají tzv. „mimo zorné pole“. Myslela jsem, že bych mohla zmínit nějakou LGBT seniorskou komunitu, ale bohužel jsem žádnou nenašla. Ve společnosti navíc panuje názor, že homosexualita není záležitostí seniorů. Mohou se tak často setkat s nepochopením, popř. diskriminací při institucionální péči o seniory a seniorky. Z terénních výpovědí vyplývá, že spousta

¹⁰⁶ Smítalová, Petra. Lidí, zvykněte si! Lidové noviny. 2012, č. 33, s. 29.

¹⁰⁷ Brzek, A., Pondělíčková-Mašlová, J. Třetí pohlaví? Scientia Medica, 1992, s. 83.

z nich by uvítala existenci komunitního centra pro lesby a gaye, kde by mohli využít např. pečovatelské služby.¹⁰⁸

V zahraničí podobné služby existují, nabízí je např. nezisková organizace Gay & Lesbian Elder Housing, zkráceno GLEH. Společnost byla založena v roce 2001. Jejím cílem je budování cenově dostupných bytových komplexů, které nabízejí bezpečné prostředí pro LGBT seniory. První takovou budovou se tak stala bytová jednotka nacházející se v Hollywoodu. Skládá se z 96 jednolůžkových a 8 dvoulůžkových pokojů. Ubytovat se zde mohou také LGBT senioři s HIV onemocněním nebo LGBT bezdomovci. Přikládám odkaz videa, ve kterém hovoří samotní LGBT senioři právě o zmíněné budově, odkaz je zároveň internetovými stránkami GLEH organizace.¹⁰⁹

3.5 LGBT organizace v České republice

V této podkapitole bych ráda věnovala pozornost brněnské organizaci STUD, pražskému občanskému sdružení PROUD – platformě pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu a Transforu, což je sdružení hájící zájmy translidí.

STUD¹¹⁰ je nezávislá nezisková brněnská organizace, která vznikla v roce 1996. Jejím hlavním posláním a cílem je působit ve prospěch gay, lesbické, bisexuální a transgender minority a zároveň usiluje o jejich právní i faktické zrovnoprávnění s ostatními členy společnosti. Členy se mohou stát i heterosexuální příznivci. Nabízí také možnost zapůjčení knih ze své Queer knihovny s LGBT tématikou, kde můžeme najít poezii, beletrii, časopisy, dokonce i odborné práce či videozáznamy. Otevřena je dle telefonické domluvy s knihovníkem.

PROUD – platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu¹¹¹ vznikla 17. května 2011 u příležitosti Mezinárodního dne proti homofobii. Základní vizi PROUDU je společnost, kde není sexuální orientace a genderová identita rozhodující pro kvalitu

¹⁰⁸ Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. EU: 2007, s. 15.

¹⁰⁹ <http://gleh.org/>, 17. 4. 2013.

¹¹⁰ <http://www.stud.cz/>, 17. 4. 2013.

¹¹¹ <http://www.proudem.cz/>, 17. 4. 2013.

života. Jít s PROUDEM znamená být pro lepší vzdělání, kde homofobní či transfobní šikana nebo nepřátelskost bude nepřijatelná. Znamená to také být pro adopce a rodičovská práva, být pro šťastné dětství a dospívání v období coming-outu, pro vytvoření vyváženého, nestereotypního mediálního obrazu LGBT lidí, být proti jakémukoliv násilí, dále být pro kvalitní stáří, což znamená přestat ignorovat fakt, že v naší společnosti žije řada LGBT seniorů, v neposlední řadě to znamená také být pro přátelské pracovní prostředí a pro manželství, kdy by stejnopohlavní páry mohly uzavírat občanský sňatek odpovídající institutu manželství jako to je u párů heterosexuálních.

Zájmy translidí hájí v České republice občanské sdružení Transform¹¹². Toto sdružení je otevřeno nejen pro všechny translidí, ale i pro jejich rodiny, přátele či partnery, pro odborníky a ty, jenž se zajímají o tuto problematiku. Vzniklo 15. 5. 1998 v Praze, od té doby jeho činnost upadla, od roku 2002 je však opět v provozu. Mezi hlavní cíle tohoto sdružení patří: boj proti diskriminaci na pracovišti i během veřejného života, podpora členů a informovat o dané problematice širokou veřejnost.

3.6 Dílčí závěr

Každý člověk touží být akceptovaný a tolerovaný ostatními, v případě, že se mu akceptace nedostává ze strany svého okolí, nejen rodiny či přátel, může to být pro něj velice stresující. Zejména v období dospívání, kdy si uvědomujeme sebe samé, svoji identitu a objevujeme svoji sexualitu. Jedním z nejvíce stresujících faktorů pro mladého dospívajícího člověka s jinou než heterosexuální identitou je pocit izolace, neboť se často cítí sám. S tímto problémem se potýkají i LGBT senioři viz. podkapitola 3.4. Podpora je tedy pro LGBT lidi nesmírně důležitá. Tu mohou najít právě v různých hnutích či sdruženích, které bojují za jejich práva, pořádají různá setkání či akce s LGBT tématikou. Společnost se také díky těmto sdružením může dozvědět více informací o této problematice. Dostatek kvalitních informací je dle mého názoru to, co naší společnosti chybí.

¹¹² <http://www.translide.cz/transforum>, 17. 4. 2013.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

4.1 Kvalitativní výzkum

Výzkum je procesem vytváření nových poznatků. Jde o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost, jejíž snahou je zodpovězení kladených výzkumných otázek. V přírodních a sociálních vědách je kladena velká váha na empirická data. Konkrétně v sociálních vědách dochází k získání poznatků pomocí systematické analýzy dat získaných nějakým metodologicky podloženým způsobem.¹¹³

Chápání kvalitativního výzkumu je různé. Někteří metodologové tvrdí, že jde pouze o doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií, jiní v něm vidí protipól či vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodovědných základech postavené vědě. Postupem času však získal rovnocenné postavení s ostatními výzkumnými formami. Na začátku výzkumu si určí výzkumník téma a stanoví základní výzkumné otázky, které může v průběhu výzkumu modifikovat nebo doplňovat. Probíhá nejčastěji v přirozených podmínkách sociálního prostředí ve vzájemné interakci výzkumníka a sledovaného jedince, či skupiny jedinců, kteří spolu spolupracují. Hlavním cílem je objasnit, jak lidé chápou v daném prostředí a dané situaci to, co se děje, proč jednají, jak jednají. Velkou výhodou kvalitativního výzkumu je získání hloubkového popisu případu.¹¹⁴

Výzkumník si může vybrat vhodný výzkumný prostředek, přičemž volba metody se má řídit výzkumným problémem. Za hlavní nástroj výzkumu je považován sám výzkumník. Výběr metod je založen na tom, jaký typ informací požadujeme, od koho je budeme získávat a za jakých okolností se tak bude dít. Pokud nás zajímá, jak lidé myslí, cítí nebo čemu věří, je nejlepší metodou pro získání těchto informací rozhovor, dotazník nebo posuzovací škály.¹¹⁵ Chce-li se výzkumník zaměřit na osobní zkušenost sledované osoby či osob, použije fenomenologický výzkum.

¹¹³ Hend, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 30, 37.

¹¹⁴ Hend, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 49, 50, 52.

¹¹⁵ Hend, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 161.

Rozhovory jsou využívány ve velké většině kvalitativních výzkumů. Vedení rozhovoru vyžaduje velkou citlivost, interpersonální porozumění, dovednost a disciplínu. Navázání přátelského vztahu mezi sledovanou osobou a výzkumníkem je také důležitým předpokladem pro jeho vedení. Aby měl rozhovor správný průběh, tazatel musí vědět, co se chce dozvědět, klást správně položené otázky, díky kterým tak získá informačně hodnotné odpovědi.¹¹⁶

Získaná data si výzkumník pečlivě zaznamenává, aby tak následně mohlo dojít k jejich analýze. Data, dle prostředí, ve kterém rozhovor probíhá, si tazatel může zaznamenávat formou poznámek nebo elektronicky, např. pomocí diktafonu. *„Kvalitativní analýza je umění zpracovat data smysluplným a užitečným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku.“¹¹⁷*

Ze získaných výsledků vyhotovíme výslednou zprávu, která má pak většinou podobu textu. Popis osobních zkušeností tak umožní čtenáři vcítění se do popisované situace. Hlavním účelem je porozumění určitým fenoménům, lépe na ně reagovat, popř. přijmout určitá opatření.¹¹⁸ Důležitou roli při kvalitativním výzkumu hraje spolehlivost, objektivita metod a jejich validita.

4.2 Výzkumný cíl

Ve své výzkumné části jsem se rozhodla dát prostor homosexuálním lidem, jejich názorům, postojům a zkušenostem, které souvisejí s tématy bakalářské práce. Za hlavní výzkumný cíl považuji přiblížit čtenářům danou problematiku z úhlu pohledu homosexuálně orientovaných osob. Výzkumné šetření bakalářské práce má tedy charakter kvalitativního výzkumu. Pro získání dat jsem zvolila metodu nestrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami přímo s homosexuálními osobami, dvěma lesbickými páry a dvěma lesbickými single ženami.

¹¹⁶ Hend, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 166, 171.

¹¹⁷ Hend, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 223.

¹¹⁸ Hend, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 267.

4.3 Rozhovory

Pro výzkum formou rozhovorů jsem oslovila dva lesbické páry a dvě lesbické single ženy, z nichž jedna z nich byla moje dobrá kamarádka. Zbytek oslovených mi byl doporučen právě mou kamarádkou, neboť se jedná o její známé. Všichni oslovení s rozhovorem ochotně souhlasili. Ve dvou případech byl rozhovor veden u mě doma. V dalších dvou případech byl rozhovor, na přání oslovených, veden jednou v bytě oslovené a jednou v kavárně. V úvodu jsem seznámila oslovené s tématem mé bakalářské práce a jejím obsahem. Po celou dobu hovoru jsem si dělala poznámky, které jsem následně zpracovala do níže uvedených textů. Mým cílem bylo získat takové informace, které by přiblížili čtenářům, i mě samotné, názory, zkušenosti, postoje homosexuálního člověka.

Otázky, které jsem v rámci rozhovorů pokládala:

- Hodnotili byste zákon o registrovaném partnerství v České republice spíše kladně nebo záporně?
- Jistě víte, že v České republice podle zákona o rodině může adoptovat dítě každý muž a každá žena bez ohledu na sexuální orientaci. Tato situace se ovšem mění v případě vstupu do registrovaného partnerství, kdy podle zákona registrované osoby nemohou adoptovat dítě nejen jako pár, ale ani individuálně. Co si o tom myslíte?
- Setkali jste se někdy s nějakou formou diskriminace? Ať už slovní, fyzické nebo ze strany personálních institucí.
- Myslíte si, že naše společnost 21. století je vůči homosexuálním lidem liberálnější než tomu bylo v dřívějších letech?
- Proč podle vás existují stále nějaké předsudky, může za to malá informovanost?
- Kdybyste měli možnost sestavit úplně nový zákon o registrovaném partnerství, na co byste se zaměřili?
- Sledujete danou problematiku i v jiných zemích? Pokud ano, která je vám svým přístupem k homosexuálním lidem sympatická?
- Bisexualita – módní trend dnešních mladých lidí? Jak se na to díváte vy?
- Je podle vás obtížnější postupné vyrovnání a přijetí sebe sama jako homosexuálního člověka nebo vyrovnání se s obavami, jak vás přijme okolí?

- Znáte sdružení PROUD? Jste jeho příznivcem, popř. příznivcem nějakého jiného sdružení?

PÁR A

Rozhovor byl veden u mě doma, neboť první oslovenou byla moje kamarádka s její přítelkyní. Jedná se o věkovou kategorii 18-25 let.

Dvojice hodnotí zákon o registrovaném partnerství kladně i záporně. Nemoci adoptovat dítě v případě uzavření registrovaného partnerství obě shrnuly slovem: „*Diskriminace.*“ Myslí si, že je lepší mít dva homosexuální rodiče, kteří dítěti zajistí péči a dítě tak bude milováno, než-li rodiče žádné. Obě dvě se také setkali se slovními útoky, k fyzickému útoku naštěstí nedošlo. Uvedu příklad situace, kterou mi popsaly: „*Stačí se projet s přítelkyní MHD, skoro pokaždé se najde někdo, kdo na nás křičí ne moc milé věci. Někdy stačí i ty jejich pohledy. Není to moc příjemné, ale dá se s tím žít.*“

Myslí si, že přístup společnosti vůči homosexuálním lidem je liberálnější oproti přístupu v letech minulých, ovšem jedna z nich dodává, že jsou pořád lidé, kteří berou homosexuály jako „jiné“ lidi. Informovat veřejnost o dané problematice považují za velice důležitou a nezbytnou věc. Spousta lidí, dle jejich názoru, spojuje homosexuály neustále s nemocí AIDS. „*Tím pádem k nám mají lidé větší odpor.*“

O zákon o registrovaném partnerství se vzhledem k jejich věku zatím moc nezajímají. Kdyby měly možnost podílet se na jeho novém sestavení, zaměřily by se na adopci dětí, přičemž by nedělaly velké rozdíly mezi heterosexuálními a homosexuálními lidmi.

Situaci LGBT menšiny v jiných zemích nijak výrazně nesledují. Pokud by měly nějakou zem vybrat, připisuje každá své sympatie jiné zemi. Pro jednu je to Rio de Janeiro, díky tomu, že tam lidé pořádají různé festivaly na LGBT téma. Druhé je sympatický přístup v Barceloně.

V bisexualitě vidí pouze módní trend, hlavně u slečen považující bisexuální chování za zajímavější, zejména v období puberty, kdy člověk hledá sám sebe. Hovoří o tom, že je to nesmysl, buď je člověk takový nebo takový. Zároveň takové chování ale neodsuzují, neboť, jak jsem psala výše, je to dle jejich názoru spojeno s poznáváním sama sebe.

Vyrovnaní s faktem, že je člověk homosexuál vnímá každá jinak. Pro jednu z nich je těžší sdělit to okolí, zejména rodině a čelit strachu z jejich přijetí či nepřijetí. „*Já jsem*

s tím naštěstí neměla žádný problém, všichni mě přijali takovou jaká jsem.“ Pro druhou je těžší přijmout sám sebe jako homosexuálního člověka. Okolím si starosti nedělá: „Bud' mě přijmou takovou jaká jsem a nebo ne. Nelíbí se mi ale, když vás lidé znají od dětství, najednou se to dozví a odsoudí vás a jako by vás nikdy neznali.“

Příznivkyňe PROUD sdružení nejsou, ani příznivkyňe žádného jiného sdružení.

PÁR B

Druhým párem byl opět lesbický pár ve věkové kategorii 18-25 let. Rozhovor byl veden jako v prvním případě, u mě doma. Jednalo se o známé mé kamarádky z PÁRU A.

Zákon o registrovaném partnerství v České republice jedna hodnotí kladně, druhá záporně. Dle jejich slov by měla být uzákoněna možnost adopce dítěte i v registrovaném partnerství. Dodávají: *„Pro dítě je určitě lepší mít dva rodiče stejného pohlaví, než žádné.“*

S určitou formou diskriminace se obě setkaly, ovšem bližší podrobnosti mi nesdělily. V přístupu společnosti k homosexuálním lidem vidí na jedné straně výrazné kladné zlepšení, na straně druhé si myslí, že lidé to svým způsobem nemohou pořádně překousnout, a to tu věc, že ve společnosti jsou kromě heterosexuálních párů i páry homosexuální. S tím souvisí i nedostatek informací veřejnosti, které pokládají za potřebné a důležité. Cituji slova jedné ze slečen: *„Spousta lidí žije v přesvědčení, že homosexualita je nemoc.“*

Pokud by byly tvůrkyně nového zákona o registrovaném partnerství, byla by pro ně ideální možnost regulérní svatby a adopce dítěte.

Situaci LGBT menšin sledují i v jiných zemích, nejvíce sympatický jim je přístup USA, konkrétně státu Kalifornie.

V případě bisexualit se jejich názory rozcházejí. Jedna vnímá bisexualitu jako módní trend a experimentování, které souvisí s poznáváním a hledáním sama sebe. Pro druhou bisexualita existuje, dle jejích slov je to sexuální orientace stejně jako homosexualita.

Za těžší považují obě přijetí a sdělení informace o své sexuální orientaci okolí, zejména rodině. PROUD sdružení neznají ani z doslechu, příznivkyňe jiného sdružení nejsou

SINGLE A

Další oslovená je opět známá mé kamarádka z PÁRU A. Rozhovor proběhl, na její žádost, v jejím bytě. Věková kategorie 18-25 let.

V přijetí zákona o registrovaném partnerství vidí pokrok kupředu, i přesto, že spousta věcí včetně adopce dítěte staví homosexuály do znevýhodněné pozice. Dodává: *„Všechno má svá pravidla a asi to chce ještě čas na to, aby si lidi uvědomili, že dítě se může mít lépe se dvěma matkami nebo dvěma otci, namísto pochybných rodičů, tedy matkou a otcem, kteří jej např. nechtějí.“*

S diskriminací se setkala. Z její odpovědi plyne, že mnohokrát. Uvedla, že pro homosexuály je to svým způsobem běžná věc. Dle jejího názoru každý člověk má nějaký názor, a to, že lidé mají potřebu se nahlas a ve zlém projevat, na tom prý mnoho nezmění.

Současnou společnost 21. století srovnává s historií, kdy lidé byly za homosexuální chování trestáni, skrývali ho a báli se o tom hovořit. Zdůrazňuje opět velký pokrok kupředu, za který je velice ráda.

Předsudky, které v naší zemi ve spojitosti s LGBT menšinou neustále panují shrnula slovy: *„Lidé věří tomu, čemu věřit chtějí. Např. pro křesťany je hřích mít pohlavní styk před svatbou, někdo to nemůže pochopit tak, jak někdo nemůže pochopit homosexuály.“*

Při tvorbě nového zákona o registrovaném partnerství by směřovala hlavní pozornost k dětem, k jejich možné adopci.

LGBT situaci v jiných zemích moc nesleduje, příznivkyně PROUD sdružení není, ani žádného jiného sdružení.

Bisexualitu neodsuzuje. Chápe, že člověk chce vyzkoušet, co mu nejvíce vyhovuje.

Za obtížnější považuje sdělení informace o své odlišné sexuální orientaci svému blízkému okolí, s čímž souvisí obavy z přijetí či nepřijetí.

SINGLE B

Rozhovor se čtvrtou oslovenou proběhl na její přání v kavárně. Jedná se o věkovou kategorii 25-40 let.

Zákon o registrovaném partnerství v České republice hodnotí spíše záporně, protože zásadní věci jako společné jmění, dědictví a rodičovství neřeší. Nemoci adoptovat dítě v případě uzavření registrovaného partnerství hodnotí jednoznačně diskriminačně.

S diskriminací osobní zkušenost má, setkala se s ní. Podrobnější informace mi nesdělila. Vztah naší společnosti k homosexualitě hodnotí liberálnější přístupem v porovnání z lety minulými. Dle jejího názoru není hlavním problémem nedostatek správných informací, které lidem chybí. Uvádí: „*Může za to lidsky pochopitelná nejistota z jinakosti, náboženství a lidská nezralost některých jednotlivců.*“ Čímž naráží na odsuzování a nepochopení homosexuality jako sexuální orientace.

Situaci LGBT menšin a jejich práva sleduje i v jiných zemích. Jsou jí sympatické všechny země, které nějakým způsobem práva homosexuálních lidí podporují. Kdyby měla vybrat tu, která se jí svým přístupem a postojem k LGBT lidem zamlouvá nejvíce, vybrala by Švédsko.

O bisexualitě hovořila velice stručně: „*Nevěřím v existenci bisexuality.*“

Co se týče přijetí sebe samého jako homosexuálního člověka, klade důraz na to, zda je člověk věřící nebo nikoliv. Míní, že pro věřící je obtížné jak vlastní sebepřijetí, tak sdělení informace o své sexuální orientaci okolí, u nevěřících je komplikovanější to, jak ho přijme okolí.

O PROUD sdružení slyšela, ale prakticky ho nezná.

4.4 Dílčí závěr

Všechny oslovené se shodly na tom, že nemožnost adoptovat dítě v případě uzavření registrovaného partnerství je jednoznačně diskriminační jednání. Zároveň si myslí, že pro dítě je lepší vyrůstat se dvěma milujícími partnery stejného pohlaví, než-li s žádnými. Při tvorbě nového zákona o registrovaném partnerství by nedělaly velké rozdíly mezi homosexuálními a heterosexuálními lidmi, pozornost by věnovaly zejména možné adopci dítěte, která je v současné době nemožná. Homofobní projevy chování, se kterými se všechny setkaly a setkávají připisují tomu, že LGBT téma je tématem, o kterém panuje stále spousta předsudků a stereotypních názorů. Malá informovat je dle jejich názorů dalším důvodem, proč právě tyto předsudky v naší společnosti stále existují. Většina z nich se také shodla na tom, že pro osoby jinak než heterosexuálně orientované je těžší sdělit informaci o své sexuální orientaci svému blízkému okolí.

ZÁVĚR

Když pomineme starověk, kde lidé považovali heterosexuální a homosexuální styky za rovnocenné, každý, kdo si přečte něco málo z historie homosexuality jistě uzná, že homosexuálně orientovaní lidé to neměli ve společnosti nikdy jednoduché. Prostřednictvím existence kategorie sexuální orientace je umožněno poukázat na fakt, že lidé jsou diskriminováni jen na základě odlišných intimních vztahů a identity.

Při zpracovávání mé bakalářské práce jsem dospěla k závěru, že i když je v naší společnosti snaha o zlepšení a zrovnoprávnění podmínek soužití homosexuálních párů, které upravuje zákon o registrovaném partnerství přijatý v roce 2006, stále existuje spousta nedořešených věcí, kterými je potřeba se zabývat. Za tu nejzásadnější považuji nemožnost adoptovat dítě v případě uzavření registrovaného partnerství. Z odpovědí oslovených párů i single lesbických žen je známo, že nemožnost adoptovat dítě v registrovaném partnerství hodnotí jako jednoznačně diskriminační jednání a v případě sestavení nového zákona o registrovaném partnerství by pozornost věnovaly právě této oblasti. Shodují se také na tom, že pro dítě je lepší mít dva milující rodiče stejného pohlaví, než-li rodiče žádné.

Výzkumné šetření dále poukazuje na to, že všichni oslovení se setkali s nějakou formou diskriminace, přičemž nejčastěji se setkávají se slovními útoky, na které si dle mého pocitu svým způsobem postupem času zvykli. Většinová shoda je také v případě strachu z přijetí či nepřijetí odlišné sexuální orientace blízkým okolím jedince.

V naší společnosti je LGBT tematika do jisté míry pořád tabu. Být gayem, lesbou, bisexuálem či transsexuálem se rovná být spojován s určitými předsudky, jenž jsou s tímto tématem automaticky spojeny. Spousta lidí, dřív by to byla naprostá většina a právě v tom vidím zlepšení, si stále myslí, že lesby, gayové či transsexuálové jsou jiní, odlišní, ba dokonce nemocní, jak uvádí i několik oslovených.

Důležitou roli by v pomoci ke zlepšení a zrovnoprávnění podmínek života LGBT lidí mohla sehrát i sociální pedagogika. Neustále rozvíjející se a vznikající nové obory by mohly dát prostor i této problematice, např. LGBT seniorům a jejich péči, kterou postrádají. Nezbytné je věnovat pozornost i mladším ročníkům, zejména jejich

informovanosti, a tím následně zamezit homofobním projevům chování na školách. Mladší děti často prezentují názory svého okolí, neboť samy žádný nemají. Správný pedagogický přístup v situacích, které se nějakým způsobem týkají sexuality a dostatek informací s tím spojených by tak mohly zajistit stejné vzdělávací prostředí pro všechny bez rozdílu.

Byla jsem velice překvapena přístupem oslovených. Tím, jak klidně hovořili o tom, že se běžně a denně setkávají s různými projevy homofobního chování. Být „jiný“ v naší většinové společnosti na jedné straně vyvolá obdiv, na straně druhé nepochopení. Co je ovšem podstatné, LGBT lidé jsou lidé jako my všichni ostatní, kteří touží po spokojeném životě. Odlišují se sice od klasického prototypu mileneckého páru, ale důležité je dle mého názoru být šťastný, ať už je to s osobou stejného nebo opačného pohlaví. Jakákoliv podpora hájící práva LGBT menšiny je krokem kupředu k zajištění jejich spokojeného života.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy:

1. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
2. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací č. 198/2009 Sb.
3. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství
4. Zákon č. 94/1963 o rodině Sb., ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb.

Literatura:

6. Bobek, M., Boučková, P., Kühn, Z. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007, 471 s. ISBN 80-717-95-84-1
7. Brzek, A. *Sexuologie pro právníky*. Praha: Karolinum, 1999, 68 s. ISBN 382-138-99
8. Brzek, A., Pondělíčková-Mašlová, J. *Třetí pohlaví?* Scientia Medica, 1992, 124 s. ISBN 80-85526-03-4
9. Fanel, J. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000, 527 s. ISBN 80-7272-010-4
10. Fifková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T. P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, 202 s. ISBN 978-80-247-1696-1
11. Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 403 s. ISBN 80-7367-040-2
12. Hošková, S. *Registrované partnerství-právní a sociální aspekty*. Institut mezioborových studií Brno, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková.
13. Chlumská, E. *Homosexualita v médiích-mediální prezentace gayů a leseb*. Olomouc, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Martin Fafejta

14. Oakleyová, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000, 176 s. ISBN 80-7178-403-6
15. Ondrisová, S., Šípová, M., Červenková, I., Jógárt, P., Bianchi, G. *Neviditel'ná menšina: Čo (ne) vieme o sexuálnej orientácii*. Slovakia: Nadácia občan a demokracia Minority Rights Group, 2002, 167 s. ISBN 80-968528-5-X
16. Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin. *Analýza situace gay, bisexuální, lesbické a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007, 58 s. ISBN 978-80-870-41-33-8. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualnimensiny/ANALYZA_final.pdf
17. Procházka, I. *Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy holky a kluci hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002, 36 s. ISBN 80-238-8850-1
18. Říčan, P., Janošová, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2012, 155s. ISBN 978-80-247-2991-6
19. Smetáčková, I., Braun, R. *Homofobie v žákovských kolektivech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 54 s. ISBN 978-80-7440-016-2. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/tema/homofobie-v-zakovskych-kolektivech--68021/>
20. Will, L., Thomas, S., Marous, F. *Out in all directions: A treasury of gay and lasbia America*. New York: Warner Books, 2009, 635 s. ISBN 0446518220

Periodikum:

21. Pechová, Olga. Diskriminace na základě sexuální orientace. *E-psychologie*. [online]. 2009, roč. 3, č. 3 [2013-02-17]. ISSN 1802-8853. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>
22. Smítalová, Petra. Lidí, zvykněte si! *Lidové noviny*. 2012, č. 33, s. 29. ISSN 1213-1385

Internetové zdroje:

23. <http://www.translide.cz/ruzovy-trojuhelnik?a=srch>, 10. 2. 2013.
24. <http://www.vscr.cz/veznice-kurim-46/vykon-vezenstvi-217/transsexualove-v-ceskych-veznicich>, 10. 2. 2013
25. <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=9800>, 11. 2. 2013.

26. <http://www.sexualne.cz/novinky/bisexualita-jako-trend-nebo-opravdova-sexualni-orientace-464>, 11. 2. 2013
27. <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, 12. 2. 2013
28. <http://www.civilrights.org/publications/hatecrimes/lgbt.html>, 17. 2. 2013
29. <http://www.glpartnerstvi.cz/historicky-prehled/>, 24. 2. 2013
30. <http://www.stud.cz/ohlasy-z-mediik-podpore-homosexuulu-mela-prispet-i-bohosluzba.html>, 14. 4. 2013
31. <http://www.csfd.cz/film/24715-mandragora/>, 14. 4. 2013
32. <http://www.csfd.cz/film/2355-philadelphia/>, 14. 4. 2013
33. <http://www.csfd.cz/film/205732-pusinky/>, 14. 4. 2013
34. <http://www.jedensvet.cz/2013/>, 14. 4. 2013
35. <http://www.febiofest.cz/cs/aktualne>, 14. 4. 2013
36. <http://www.mezipatra.cz/festival/o-nas>, 14. 4. 2013
37. <http://homodomov.wz.cz/homo%20v%20nazorech%20spol.htm>, 14. 4. 2013
38. <http://www.queershop.cz/gay-knihy/vmchk.html>, 14. 4. 2013
39. <http://gleh.org/>, 17. 4. 2013
40. <http://www.stud.cz/>, 17. 4. 2013
41. <http://www.proudem.cz/>, 17. 4. 2013
42. <http://www.translide.cz/transforum>, 17. 4. 2013
43. <http://www.lambda.org/symbols.htm#Rainbow>, 17. 4. 2013

Jiné zdroje:

44. Pechová, Olga. Diskriminace sexuálních minorit v České republice. In: Radka Neumannová 2000, *Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR* [online]. Praha: Multikulturální centrum [2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.mkc.cz/cz/vzdelavani-313377/antidiskriminacni-vzdelavani.html>
45. Evropská komise. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, 81 s. ISBN 92-79-01587-7. Dostupné z: <http://bookshop.europa.eu/cs/p-ru-ka-pro-boj-proti-diskriminaci-pbKE7506065/?CatalogCategoryID=twMKABstaW8AAAEjopEY4e5L>

SEZNAM PŘÍLOH

P 1 Formulář žádosti o změnu pohlaví

P 2 Duhová vlajka

PŘÍLOHA P 1: Formulář žádosti o změnu pohlaví, z knihy: Fífková, H., Weiss, P., Procházka, I., Cohen-Kettenis T. P., Pfäfflin, F., Jarolím, L., Veselý, J., Weiss, V. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada, 2008, s. 199.

PŘÍLOHA 4

Formulář žádosti o změnu jména a příjmení

Já,,
r. č.,
datum a místo narození,
s trvalým pobytem v,
tímto žádám o změnu jména a příjmení na zvolený neutrální tvar
.....

Žádost odůvodňuji svým zdravotním stavem (diagnóza F64).

Ke své žádosti přikládám

- občanský průkaz
- rodný list
- lékařské potvrzení

V dne

.....
podpis

PŘÍLOHA P 2 : Duhová vlajka, z: <http://www.lambda.org/symbols.htm#Rainbow>,
17. 4. 2013

